

Ignacy Subera

Terytorium diecezji włocławskiej i pomorskiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 4/1-4, 681-768

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. IGNACY SUBERA

TERYTORIUM DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ I POMORSKIEJ

I. Wstęp

Sprawa erygowania biskupstwa w Kruszwicy, które w następstwie przeniesienia stolicy biskupiej do Włocławka, nazywane było kujawskim lub włocławskim i wreszcie na Synodzie Prowincjonalnym w Piotrkowie w r. 1551 otrzymało złożoną nazwę Biskupstwa Włocławskiego i Pomorskiego, jest nadal z braku podstawowych źródeł trudną do ostatecznego rozwiązania. Wydaje się jednak, że podana przez Antoniego Małeckiego hipoteza, jakoby biskupstwo to miało pochodzić od założonego w r. 1000 przez Bolesława Chrobrego biskupstwa w Kołobrzegu¹ ma dość duże cechy prawdopodobieństwa tym bardziej, że nie ma żadnych pewnych danych odnośnie roku założenia biskupstwa w Kruszwicy.

Jak wiadomo, cesarz Otton III w czasie swej pielgrzymki do grobu św. Wojciecha w Gnieźnie, pochłonięty ideą zespolenia Kościoła i Państwa, które miało za cel „stworzenie państwa Bożego na ziemi pod zwierzchnictwem cesarza rzymskiego”² starał się pozyskać dla swych planów jako sprzy-

¹ Małecki A., *Stosunki kościelne w pierwotnej Polsce — Przewodnik Naukowy i Literacki*, 1875, 307.

² Arnold S., *Budowniczość państwowości polskiej — Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej*, t. I, Warszawa, 1927, 63.

mierzeńca — wśród wielu innych — również młodego, lecz dzielnego księcia Polan — Bolesława. Dla podniesienia jego powagi i znaczenia jego państwa utworzona została archidiecezja w Gnieźnie, obejmująca trzy nowopowstałe biskupstwa: w Kołobrzegu, Wrocławiu i Krakowie.

T. Silnicki podaje, że biskupstwo w Kołobrzegu wkrótce po założeniu upadło, a jego biskup — Niemiec z Turyngii Reinbern znalazł się na dworze Bolesława Chrobrego. To, że został później przez Bolesława Chrobrego wysłany na Ruś Kijowską i tam zmarł w r. 1018 w więzieniu tym bardziej pozwalała przypuszczać, że przejściowo mógł on rezydować w Kruszwicy i że właśnie Kruszwica była tym załączkiem późniejszej diecezji kujawskiej, wrocławskiej i wreszcie wrocławskiej i pomorskiej. Co prawda Silnicki przypuszcza, że Mieszko II założył biskupstwo na Kujawach ze stolicą w Kruszwicy i pisze dalej, że „obie te diecezje (dawna kołobrzaska i późniejsza kruszwicka) łączy pewna nić: ten sam cel misyjny w tym samym pomorskim kierunku, podkreślony jeszcze okolicznością, że obie katedry posiadają to samo wezwanie św. Piotra. Trudno też przypuścić, by nowa diecezja, o wybitnie kresowym położeniu, mająca terytorium najmniejsze spośród polskich jednostek kościelnych, powstała sama dla siebie bez jakiejś ważnej przyczyny. Przyczyna ta leży na Pomorzu Wschodnim, czyli Gdańskim, co odgadnąć można, jeśli się zważy bliskość Kujaw i tej części Pomorza oraz późniejsze połączenie obu ziem w ramach diecezji kujawsko-pomorskiej. Wysznuo stąd w nauce przypuszczenie wielce prawdopodobne, że Kruszwica była wprost kontynuacją Kołobrzegu; czy tylko pod względem ideowym, więc misyjnym, czy również w rozumieniu prawnym i organizacyjnym — trudno rozstrzygnąć”³.

Stanowisko Silnickiego co do kierunku działalności biskupstwa w Kruszwicy znajduje całkowite potwierdzenie histo-

³ Silnicki T., *Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej na Pomorzu — Z dziejów Kościoła w Polsce*, Warszawa, 1960, 120.

ryczne. Należy jednak przypuszczać, że Mieszko II nie założył nowego biskupstwa w Kruszwicy, lecz po śmierci biskupa Reinberna mogło ono być na nowo obsadzone jako biskupstwo kołobrzесьkie z chwilową siedzibą w Kruszwicy może nawet jeszcze przez Bolesława Chrobrego, albo po jego śmierci przez Mieszka II. Hipoteza ta wydaje się tym bardziej prawdopodobna, że takie fakty w owych czasach często zachodziły. Nawet u Silnickiego czytamy, że „Hamburg zniszczyli Normanowie, że aż stolicę metropolitalną trzeba było przenieść do Brémy”⁴.

Również S. Librowski, podając pewne, zresztą mało istotne, zastrzeżenia odnośnie spraw terytorialnych biskupstwa kujawskiego i kołobrzесьkiego pisze: „Poza tymi zastrzeżeniami, można uważać diecezję kujawską niejako za dalszy ciąg kołobrzесьkiej. Wyzwolenie się zachodniej części Pomorza spod panowania Bolesława Chrobrego, wygnanie biskupa Reinberna z Kołobrzegu i upadek jego diecezji zmusiły króla do zaopiekowania się wschodnią częścią Pomorza w inny sposób. Najlepsze rozwiązanie trudności znaleziono w utworzeniu z dzielnicy kujawskiej, będącej dotąd prawdopodobnie w granicach archidiecezji gnieźnieńskiej, osobnej diecezji i w oddaniu jej biskupowi opieki duchowej nad ludnością Pomorza Gdańskiego. Stąd, diecezja kruszwicka o tyle była przedłużeniem kołobrzесьkiej, że pierwszy jej biskup przejął po pierwszym biskupie kołobrzесьkim cały obszar byłej diecezji kołobrzесьkiej jaki około 1015 r. pozostawał pod władzą Bolesława”⁵. Istnieje przypuszczenie, że już Kazimierz Odnowiciel odzyskał część wschodnią Pomorza⁶, a zatem należałoby przypuszczać, że tereny te — jako sąsiadujące z Kujawami — zostały z powrotem poddane pod jurysdykcję biskupstwa w Kruszwicy.

⁴ Silnicki T., j. w., 112.

⁵ Librowski X. S., *Kapituła Katedralna Włocławska*, Warszawa, 1949, 5.

⁶ Grodecki R., *Dzieje Polski od Mieszka II do Jagiellów — Polska jej dzieje i kultura* j. w., 74.

Walki Bolesława Krzywoustego i jego rozumna polityka powróciły Pomorze Polsce. Doceniając jednak odmienność plemienną Pomorzan, ich upór w walce o zachowanie swej niezależności zarówno z cesarstwem, jak i z Polską, nie popełnił on jednak błędu swego wielkiego pra-pra-dziada i nie wcielił Pomorza do swego państwa, lecz pozostawił mu pewną samodzielność pod zwierzchnią władzą Polski⁷. Bezpośrednio do Polski wcielił jedynie część wschodnią Pomorza, zachowując dawniej już ustaloną — jako niewątpliwie linię strategiczną — granicę Noteci oraz zajęte prawdopodobnie w r. 1119 Pomorze Gdańskie niezbędne dla zabezpieczenia interesów gospodarczych kraju⁸.

W następstwie tych faktów zaistniała konieczność nowego nawrócenia Pomorza, którego jednak ze względów politycznych nie chciał przeprowadzać na drodze przymusu, lecz jedynie na drodze pokojowej misji. W tym celu Bolesław Krzywousty pozyskał biskupa bamberskiego Ottona, który znając Polskę z dawnych lat chętnie i z wielkim zapałem podjął się tego zadania przy pomocy kilku duchownych polskich i przy niewielkiej osłonie skromnego orszaku zbrojnego⁹.

W ostatecznej ugodzie między Bolesławem Krzywoustym a księciem pomorskim Warcisławem, zawartej w r. 1124, zostały również załatwione sprawy organizacyjno-kościelne. Wykorzystując powagę legata papieskiego biskupa tuskulańskiego Idziego, postarał się Bolesław Krzywousty, że całe Pomorze zostało włączone do archidiecezji gnieźnieńskiej, przy czym dla wzmocnienia węzłów politycznej zależności nie stworzono osobnego biskupstwa dla Pomorzan, lecz poszczególne jego części przydzielono do poszczególnych biskupstw już istniejących w Polsce. W ten sposób część wschodniego Pomorza, tzw. Gdańskiego, dostała się formalnie pod jurys-

⁷ Grodecki R., *Rządy juniorów — Polska jej dzieje i kultura*, j. w., 92.

⁸ j. w.

⁹ j. w.

dykcję biskupa kujawskiego, część nadnotecka — pod jurysdykcję diecezji gnieźnieńskiej, a częściowo również poznańskiej. Najdalsza część Pomorza podlegała nowoutworzonemu, stosunkowo niewielkiemu, biskupstwu lubuskiemu, które jednak, jak wszystkie inne w Polsce, podlegało metropolii gnieźnieńskiej¹⁰.

Oczywiście dalsze wojny i nieporozumienia między książętami pomorskimi a władcami polskimi dużo jeszcze wprowadziły zmian, lecz raczej na Pomorzu Zachodnim. Wschodnie Pomorze, tzw. Gdańskie podlegało od tego czasu stale już diecezji kujawskiej. Zależność ta nie przestała istnieć nawet po zajęciu w latach 1308—1309 Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków, była to jednak wtedy zależność raczej teoretyczna, rzeczywista zależność bowiem wróciła dopiero w miarę zdobywania poszczególnych miast w czasie wojny trzynastoletniej, prowadzonej przez Kazimierza Jagiellończyka i wreszcie na skutek zawartego w dn. 19. X. 1466 r. pokoju toruńskiego, na mocy którego wróciło do Polski nie tylko Pomorze Wschodnie z Gdańskiem, lecz także zostały do niej włączone: Malbork, Elbląg i cała Warmia, co razem stanowiło później tzw. Prusy Królewskie, składające się z trzech województw: pomorskiego, malborskiego i chełmińskiego¹¹.

Jeszcze w czasie wojny trzynastoletniej książę pomorski (słupski) Eryk II uzyskuje od Kazimierza Jagiellończyka w r. 1455 w lenno ziemię Lęborską i Bytowską¹², przy czym jurysdykcja biskupstwa włocławskiego na tych terenach zostaje nadal całkowicie utrzymana.

W r. 1526 książęta pomorscy Jerzy i Barnin XI uzyskują te same ziemie w lenno od swego wuja Zygmunta I¹³, lecz

¹⁰ j. w., 95.

¹¹ Halecki O., *Dzieje Polski pod panowaniem Jagiellonów*. — *Polska jej dzieje i kultura* j. w., t. I, 261.

¹² *Historia Polski* pod red. Łowmiańskiego H., Warszawa, 1958, t. I, cz. 2, 179.

¹³ Chodyński X. S.: *Włocławska diecezja* — *Encyklopedia Kościelna* X. M. Nowodworskiego, t. XXXII, Płock, 1913, 58.

tak samo przy zachowaniu nad nimi nadal jurysdykcji biskupstwa włocławskiego¹⁴.

II. Zmiany terytorialne w diecezji włocławskiej i pomorskiej

Jak już wspomniano, w r. 1551 na Synodzie w Piotrkowie diecezja włocławska, zwana również kujawską, zmieniła nazwę na włocławską i pomorską¹⁵. Zmiana ta była całkowicie uzasadniona rzeczywistym położeniem diecezji. Obejmowała ona bowiem całe Kujawy (województwo brzesko-kujawskie i inowrocławskie) oraz Wschodnie Pomorze, zwane często Pomorzem Gdańskim (województwo pomorskie) wraz z lennymi ziemiami Łęborską i Bytowską.

Rys. 1 przedstawia fotografię wycinka mapy Polski z r. 1603, na której zaznaczono przybliżone granice ówczesnej diecezji włocławskiej i pomorskiej¹⁶.

¹⁴ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. XXV, Wladislaviae, 1912, 6: „17. Manuentio regis Sigismundi circa possessionem arcis Lauenburg et Bithom ducibus Pomeraniae per antecessores suos reges Poloniae concessam, salvis decimis episcopalibus Eppis wladisl. manentibus, a. 1526”.

¹⁵ *Constitutiones Synodi Piotrcoviensis 1551 A. W Acta historica res gestas Poloniae illustrantia ab anno 1507 usque ad annum 1795*. Cracoviae, 1878, t. I, 518: „Quemadmodum ad dioecesim Wladislaviensem pertinebant semper et pertinent terrae Cujaviae et Pomeraniae, Dnus vero Episcopus Wladislaviensis in suis Processibus ac literis scribit se Episcopum Cujaviensem; admonet Sydonus ut Dtio Sua scribat se Episcopum non Cujaviensem sed Wladislaviensem et Pomeraniae, sub quo nomine intelligi potest Cujavia et Pomerania, ne Pomerania processu temporis se slienet a districtu Wladislaviensi”.

¹⁶ *Abrahami Orтели Antverp. Geographi Regii, Theatrum Orbis Terrarum*. Tabulis aliquot novis vitaq. auctoris illustratum. Editio ultima. Antverpiae. Apud Joannem Bapt. Urantium Anno MDCIII. Mapa: Poloniae, Lituaniaeq. descriptio. Auctore Venceslav Godreccio; et correctore Andrea Pograbio Pilsnensi.

Rys. 1

Wycinek mapy Polski wg A. Orteliusa z r. 1603 z obrysem terytorium diecezji włocławskiej i pomorskiej na poprzedzającej kalce

W r. 1637 po śmierci ostatniego męskiego potomka książąt pomorskich Bogusława XIV ziemie Lęborska i Bytowska wracają do Polski¹⁷ lecz na mocy traktatu zawartego przez Jana Kazimierza z elektorem brandenburskim w Welawie, zatwierdzonego w r. 1657 w Bydgoszczy zostają oddane w lenno elektorowi, co faktycznie równało się odpadnięciu tych ziem od Polski¹⁸. Jedyną zależność, jaka jeszcze pozostała — to była zależność kościelna tych ziem od biskupa włocławskiego i pomorskiego.

Diecezja włocławska i pomorska posiadała duże majątki (klucz ciechociński)¹⁹ w diecezji płockiej na lewym brzegu rzeki Drwęcy przy jej ujściu do Wisły. Ziemie te od diecezji włocławskiej i pomorskiej były oddzielone tylko Wisłą. Ponieważ stanowiło to wielką niewygodę dla administracji tych ziem, przeto biskup włocławski i pomorski Maciej Łubieński uzyskał od swego brata Stanisława Łubieńskiego biskupa płockiego zgodę na odłączenie tych ziem od diecezji płockiej i przyłączenie do diecezji włocławskiej i pomorskiej. Klucz ten obejmował cztery parafie: Ciechocin, Dobrzejewice, Nowogród i Złotoryję. Zmiana ta została zatwierdzona w dniu 9. XI. 1639 r. przez papieża Urbana VIII²⁰.

Diecezja włocławska i pomorska posiadała również od bardzo dawna duże majątki w archidiecezji gnieźnieńskiej, położone głównie w okolicy Piotrkowa na terenie województwa

¹⁷ *Historia Polski pod red. H. Łowmiańskiego* j. w., t. I, cz. 2, 584. por. także.

Grabski W., *300 miast wróciło do Polski*, Warszawa, 1960, 228.

¹⁸ *Historia Polski* j. w., 694.

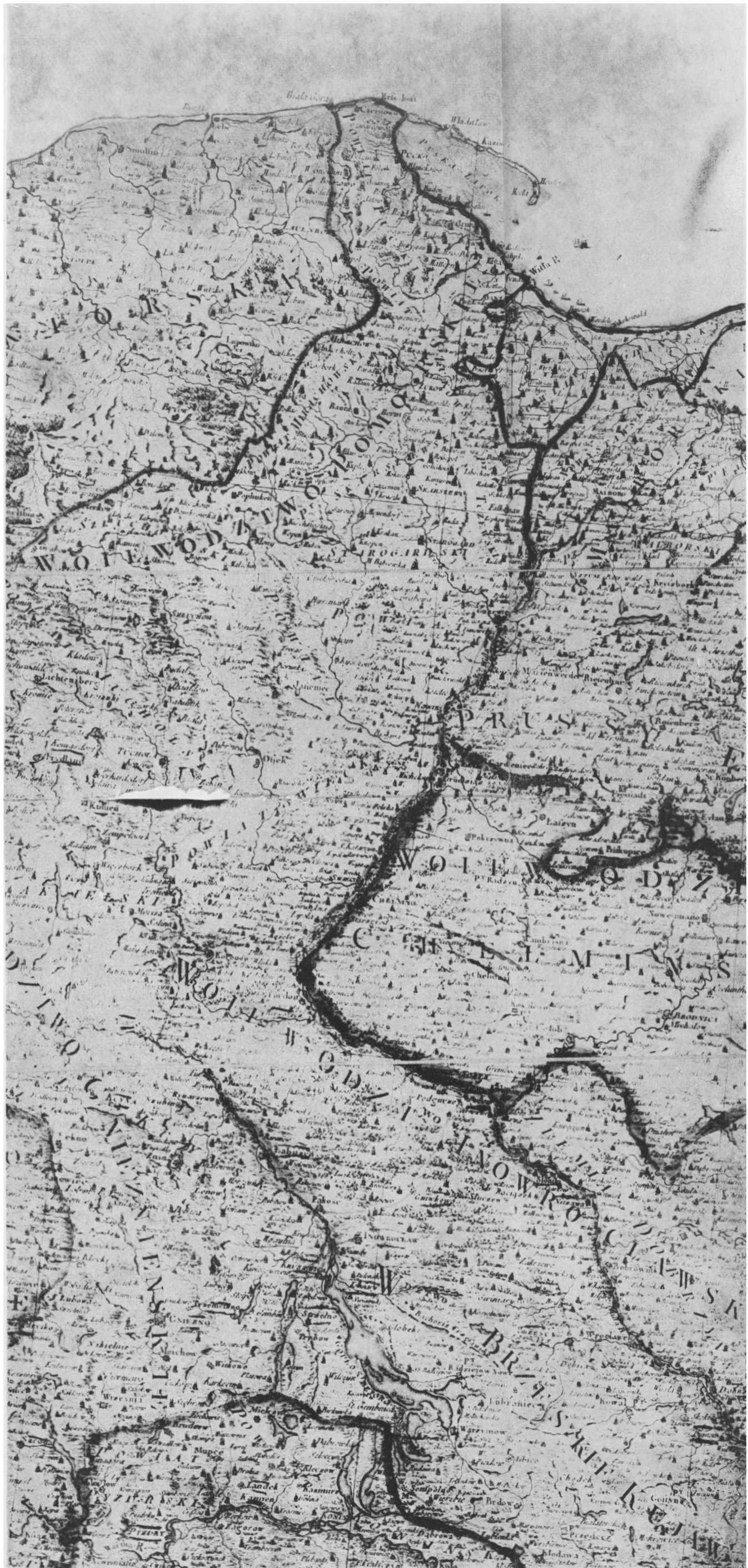
¹⁹ Żytkowicz L., *Inwentarz dóbr stołowych biskupstwa włocławskiego z roku 1582*, Toruń, 1953, 244 i n. podaje, że do klucza ciechocińskiego należały następujące wsie: Ciechocin, Elgisewo, Dobrzejowice, Nowogród, Węgiersko, Malsicze, Maczieikowo, Millesewy, Nowawieś, Lazinek, Rudaw, Grzywna i Kaczorek.

²⁰ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. VIII, Wladislaviae, 1888, 23 i n.

sieradzkiego. Były to klucze: wolborski, smardzewicki, grabicki, czarnociński, łaznowski i niesułkowski²¹.

Szczególnie Wolborz posiadał piękny pałac, który mógł być wykorzystany jako rezydencja biskupów. Ponieważ jednak prawo kanoniczne nie pozwalało na dłuższe stałe przebywanie biskupa poza diecezją, przeto już biskup Antoni Dembowski powziął pewną myśl zamiany, którą wcielił w życie dopiero jego następca biskup Antoni Kazimierz Ostrowski. Na skutek długich pertraktacji z arcybiskupem gnieźnieńskim uzyskał jego zgodę na wydzielenie parafii leżących w dobrach biskupa wrocławskiego i pomorskiego spod jurysdykcji kościelnej arcybiskupa gnieźnieńskiego i oddanie ich pod jurysdykcję biskupa wrocławskiego i pomorskiego. Dobra te obejmowały następujące parafie: Wolborz, Czarnocin, Chorzęcin, Łaznów, Łódź, Gałków, Nagorzyce i Niesułków. W zamian za to zostały oddane pod jurysdykcję arcybiskupa gnieźnieńskiego niektóre graniczące z arcybiskupstwem gnieźnieńskim parafie biskupstwa wrocławskiego i pomorskiego. Były to parafie: Bydgoszcz, Strzelów i Dąbrówka z dekanatu bydgoskiego, Barcin i Ostrów k. Kościelca z dekanatu inowrocławskiego, Ludzisko, Gębice, Skulsk, Warzymowo i Broniszewo z dekanatu kruszwickiego oraz Brdów i Modzerowo z dekanatu izbickiego. Zamiana ta została zatwierdzona przez Kongregację

²¹ Żytkowicz L., *Inwentarz dóbr stołowych biskupstwa wrocławskiego* j. w., 82 i n. podaje, że do klucza wolborskiego należały: miasto Wolbórz i wsie: Szwoliszewicze Maior, Swoliszewicze Minor, Zarnownicza, Polikno, Proschinye, Gazomya, Goszczimowicze, Gaykovicze, Komorniki, Żiwoczin, Godoszewicze, Chorzęcin; do klucza smardzewickiego należały wsie: Szmarzewicze, Twarda, Nagorzicze, Slugoczicze, Zarzęcin, Czieblowicze, Brzostow, Wyaderna; do klucza grabickiego należały wsie: Grabicza, Ruszocziny, Mąkoszin, Podstolla, Wodzin, Wadliow, Chynow, Głupicze, Jutroszow, Radocziny; do klucza czarnocińskiego należały wsie: Czarnocin, Biskupia Wolya, Thichow, Beswody, Podolin, Sroczie; do klucza łaznowskiego należały wsie: Łaznow, Rokicziny, Będzeliń, Chrosty, Popielawy; do klucza niesułkowskiego należały wsie: Nyeszulkow, Lipka, Dąbrowka, Poczwiardowka, Nowe Stawy Maior, Nowe Stawy Minor, Gałkow Minor, Gałkow Maior, Zakowicze, Stara Lodzia oraz miasto Lodzia.

Rys. 2

Wycinek mapy Polski wg R. Zannoniego z r. 1772 z obrysem terytorium diecezji włocławskiej i pomorskiej na poprzedzającej kalce.

Konsystorialną w Rzymie w dn. 3. VIII. 1764 r. i ogłoszona przez nuncjusza papieskiego w Warszawie w dn. 9. V. 1765 r.²².

Na tym kończą się wszystkie zmiany terytorialne, jakie zaszły w stosunkowo wielkiej diecezji w okresie przeszło 250 lat przez cały czas jej istnienia, jako diecezji wrocławskiej i pomorskiej (od r. 1551 do r. 1817).

Rys. 2 przedstawia fotografię wycinka mapy Polski z r. 1772, na której zaznaczono przybliżone granice ówczesnej diecezji wrocławskiej i pomorskiej²³.

W ciągu ostatnich lat istnienia diecezji zaszły jednak innego rodzaju zmiany, o których nie można nie wspomnieć. Były to rozbiory Polski, które w brutalny sposób rozdzierały jej żywy organizm państwowy bez względu na kulturalną, językową i religijną jedność jej mieszkańców. W r. 1772 nastąpił pierwszy rozbiór Polski i znaczna część diecezji wrocławskiej i pomorskiej (cały archidiakoniat pomorski za wyjątkiem Gdańska) dostał się pod zabór pruski. Terytorialnie nastąpiła zmiana wprost odwrotna do sytuacji, jaka istniała przed drugą wojną światową, gdyż po pierwszym rozbiórze Polski Gdańsk pozostał nadal przy Polsce, a Pomorze Zachodnie znalazło się w granicach królestwa pruskiego. Dobrze to ilustruje przedstawiona na rys. 3 mapa z r. 1793, a więc wykonana już po drugim rozbiórze Polski, kiedy i Gdańsk dostał się pod panowanie pruskie. Na mapie tej zaznaczono również przybliżone granice diecezji wrocławskiej i pomorskiej²⁴.

²² Dekret ten ingrosowany do Akt Konsystorza Włocławskiego znajduje się w Księdze I, 424, Vol. 35. Por. *Kronika diecezji kujawsko-kaliskiej r. VII*, Nr 1, 1913, 148.

²³ Wizerunek powszechny Polski i Litwy służący do zrozumienia zbioru XXIV karta wystawionego przez Rizzi Zannoni Akademii Król. Nauk Göttingenskiej P. Inz. w Żeglarstwie Króla Franc. MDCCLXXII (brak karty tytułowej atlasu — mapa Nr 9).

²⁴ Karte von Polen und den angränzenden Provinzen in XVI Blättern nach des H.O.C. Büsching Erdbeschreibung und den besten Hülfsmitteln entworfen von D. F. S o t z m a n n G. Secret. beym Ob. Kr. Coll. n. Geogr. der Könige. Acad. d. Wissenschaften zu Berlin, Berlin, 1793, im Veriag der K. P. Ac. Kunst. n. Buchhandlung.

Terytorium diecezji wrocławskiej i pomorskiej zostało przedstawione przez Z. Chodyńskiego na mapie, na której przedstawił również nową mapę diecezji wrocławskiej²⁵. Rys. 4 podaje wg Z. Chodyńskiego mapę tylko diecezji wrocławskiej i pomorskiej. Mapa nowej diecezji wrocławskiej, jako nie leżąca w zakresie niniejszej pracy, została celowo opuszczona.

III. Zmiany terytorialne w archidiakonatach

Diecezja wrocławska już przed r. 1551 składała się prawdopodobnie z trzech archidiakonatów: wrocławskiego, kruszwickiego i pomorskiego. W rozpatrywanym w niniejszej pracy okresie nastąpiły tylko trzy zmiany w granicach archidiakonatów (tablice 1—3)^{25a}.

W latach 1600—1620 oddzielono od archidiakonatu kruszwickiego dekanat raciański i przyłączono go do archidiakonatu wrocławskiego.

W r. 1637 przyłączono do archidiakonatu wrocławskiego kilka parafii z diecezji płockiej, co pozwoliło na utworzenie nowego dekanatu bobrownickiego, leżącego na prawym brzegu Wisły.

W r. 1764 na skutek oddania Bydgoszczy, Strzelowa i Dąbrówki archidiecezji gnieźnieńskiej uległ likwidacji należący dotychczas do archidiakonatu kruszwickiego dekanat bydgoski, przy czym z pozostałych jego parafii: Fordonu, Byszewa, Dobrcza, Koronowa, Osielska, Włęka, Wodzynka i Żołędowa utworzono nowy dekanat fordoński, który jednak przyłączono do archidiakonatu pomorskiego. Jednocześnie na skutek oddania jeszcze innych parafii archidiecezji gnieźnieńskiej uzyskano wydzielenie z niej kilku parafii w okolicy Piotrkowa, co po-

²⁵ Chodyński Z., *Statua Synodalia Dioecesis Wladislaviensis et Pomeraniae, Varsaviae*, 1890; *Tabula Geographica veteris et novae Dioecesis Wladislaviensis*.

^{25a} Zob. tablice, zamieszczone przy końcu niniejszej pracy.

Rys. 3

Wycinek mapy Polski wg D. F. Sotzmanna z r. 1772 z obrysem terytorium diecezji włocławskiej i pomorskiej na poprzedzającej kalce

zwoliło na utworzenie nowego dekanatu wolborskiego, przyłączonego do archidiakonatu wrocławskiego.

W ten sposób ubyły dwa dekanaty (raciąski lub nieszawski i bydgoski) archidiakonatowi kruszwickiemu, a przybyły: jeden dekanat (fordoński) archidiakonatowi pomorskiemu i cztery dekanaty (raciąski, lub nieszawski, który uległ podziałowi na nieszawski i służewski oraz bobrownicki i wolborski) — archidiakonatowi wrocławskiemu.

IV. Zmiany terytorialne w dekanatach

A. Archidiakonat wrocławski. Należy przypuszczać, że w r. 1551 archidiakonat wrocławski składał się tylko z dwóch dekanatów: brzeskiego i radziejowskiego. Taki stan rzeczy w r. 1583 potwierdzają odnośne dokumenty²⁶.

Za czasów biskupa Hieronima Rozdrażewskiego nastąpiło przemianowanie dekanatu raciąskiego, należącego do archidiakonatu kruszwickiego, — na nieszawski. Z kolei dekanat ten został przyłączony do archidiakonatu wrocławskiego. Dla łatwiejszej administracji podzielono w latach 1600—1620 istniejące w archidiakonacie wrocławskim trzy dekanaty na sześć mniejszych.

Z dekanatu brzeskiego wydzielono parafie: Kowale, Choceń, Śmiełowice, Grabkowo, Białotarczek, Łanięta, Błędna, Przedecz, Lubień, Piorowa Wola, Kłothno, Kłobia Nob., Chodecz i Wistka, tworząc z nich nowy dekanat — kowalski.

Z dekanatu radziejowskiego wydzielono parafie: Izbica, Mąkoszyn, Lubotyń, Brdowo, Sadlno, Orle, Modzerowo, Chalno, Świerczyno, tworząc z nich dekanat lubotyński, który z biegiem czasu został zamieniony na izbicki.

Z dekanatu nieszawskiego wydzielono parafie: Służewo, Bądkowo, Straszewo, Chlewiska, Grabie, Łowiczek, Koneczko, Świ-

²⁶ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. I, Wladislaviae, 1881, 20.

niarzewo, Zakrzewo, Ostrowąs, tworząc z nich dekanat służewski.

Taki podział administracyjny archidiaconatu włocławskiego znajduje się na końcu uchwał Synodu Włocławskiego z r. 1620²⁷.

Za czasów biskupa Macieja Łubieńskiego nastąpiło przyłączenie do diecezji czterech parafii klucza ciechocińskiego: Ciechocin, Dobrzejewice, Nowogród i Złotoryja. Z parafii tych i parafii należących do dekanatu nieszawskiego, lecz położonych na prawym brzegu Wisły: Bobrowniki, Szpital, Chelmicza, Ostrowite, Zaduszniaki — utworzono dekanat bobrownicki.

Stan ten nie uległ zmianie przez przeszło 100 lat i istniał jeszcze za czasów biskupa Antoniego Sebastiana Dembowskiego²⁸.

Za czasów biskupa Antoniego Kazimierza Ostrowskiego na skutek zamiany niektórych parafii z archidiecezją gnieźnieńską i otrzymania pod własną jurysdykcję parafii leżących w kluczach: wolborskim, smardzewickim, grabickim, łażnowskim i niesułkowskim, — utworzono nowy dekanat wolborski, który obejmował parafie: Wolborz, Chorzęcin, Czarnocin, Gaików, Łąznów, Łódź, Nagorzyce i Niesułków.

Za czasów biskupa Józefa Rybińskiego archidiaconat włocławski posiadał siedem dekanatów: brzeski, kowalski, izbicki, radziejowicki, służewski, nieszawski, bobrownicki i wolborski²⁹.

Rys. 5—12 przedstawiają mapy dekanatów należących do archidiaconatu włocławskiego za czasów biskupa Józefa Rybińskiego. (Zob. *tablice i rysunki zamieszczone na końcu niniejszej pracy*).

B. Archidiaconat kruszwicki. Należy również przypuszczać, że w r. 1551 archidiaconat kruszwicki składał się z czterech dekanatów: kruszwickiego, inowrocławskiego, raciańskiego

²⁷ Chodyński Z., *Statua Synodala* j. w., 178—179.

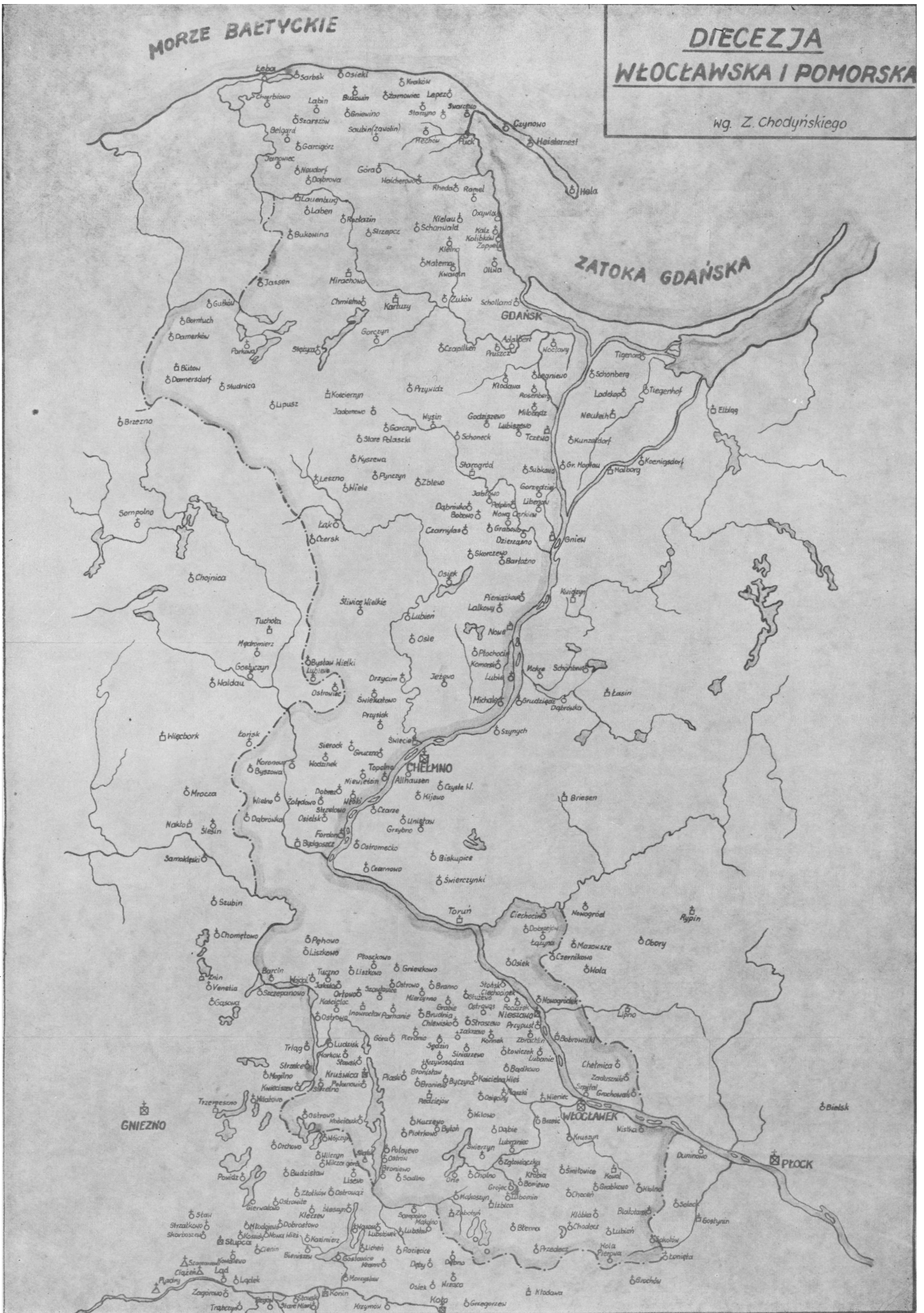
²⁸ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. I, j. w., 26.

²⁹ *Ordo Divini Officii...* (brak karty tytułowej), 1797 a.

MORZE BAŁTYCKIE

**DIECEZJA
WŁOCŁAWSKA I POMORSKA**

wg. Z. Chodyńskiego

Rys. 4

i bydgoskiego. Taki stan rzeczy w r. 1583 potwierdzają odnośne dokumenty ³⁰.

Jak już podano wyżej, dekanat raciański został przemianowany na niezawski, odłączony od archidiaconatu kruszwickiego i przyłączony do archidiaconatu włocławskiego.

Dla ułatwienia administracji podzielono w latach 1600—1620 dekanat inowrocławski na dekanaty: inowrocławski i gniewkowski, przy czym do dekanatu gniewkowskiego wydzielono parafie: Gniewkowo, Płonkowo, Ostrowo, Szawłowice, Parkanie, Gora, Pyranie, Kobielicze, Sędzino, Brodnia, Murzyno, Bronno i Podgórze.

Po tym podziale archidiaconat kruszwicki posiadał cztery dekanaty: kruszwicki, inowrocławski, gniewkowski i bydgoski. Taki podział administracyjny archidiaconatu kruszwickiego znajduje się na końcu uchwał Synodu Włocławskiego z r. 1620 ³¹.

Stan ten utrzymał się przez niemal 150 lat i dopiero w r. 1764 na skutek oddania Bydgoszczy archidiecezji gnieźnieńskiej przestał istnieć dekanat bydgoski.

Za czasów biskupa Józefa Rybińskiego archidiaconat kruszwicki posiadał trzy dekanaty: kruszwicki, inowrocławski i gniewkowski ³².

Rys. 13—15 przedstawiają mapy dekanatów należących do archidiaconatu kruszwickiego za czasów biskupa Józefa Rybińskiego.

C. Archidiaconat pomorski. W r. 1551 archidiaconat pomorski miał prawdopodobnie dziesięć dekanatów: gdański, mirowski, względnie kościerzyński, pucki, zaborzeński, względnie podlaszeński, tczewski, świecki, nowski, mewski, lęborski (zwany często lwowskim) i Mniejszej Wyspy Gdańskiej. Taki stan rzeczy w r. 1583 potwierdzają odnośne dokumenty ³³.

³⁰ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. I, j. w. 21.

³¹ Ch o d y ń s k i Z., *Statua Synodalia*, j. w., s. 179.

³² *Ordo Divini Officii Dioecesis Pomeraniae et Archidiaconatus Crusviciensis 1797 a. Gedani*.

³³ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. I, j. w., 22.

Taki stan dekanatów utrzymuje się również do r. 1598, co widać ze spisu podanego na końcu uchwał Synodu odbytego w Subkowach w r. 1598³⁴, gdzie wymieniona jest ta sama ilość dekanatów z tym, że dekanat mirochowski nie ma już drugiej nazwy — kościerzyński, a dekanat zaborzeński, względnie podlaszeński — zmienił nazwę na starogardzki. Poza tym w dwóch dekanatach (łęborskim i Mniejszej Wyspy Gdańskiej) brak podanych miejscowości parafii, podana jest tylko uwaga, że dekanaty te są heretyckie.

Na Synodzie w Subkowach, kierując się względami odległościowymi i komunikacyjnymi, przeprowadzono pewną reorganizację w przydziale poszczególnych parafii do odnośnych dekanatów. Zmiany te dotyczyły szczególnie dekanatów północnych. Zmian tych nie wymieniam tu szczegółowo, są one widoczne na załączonych tablicach poszczególnych dekanatów.

W uchwałach Synodu Diecezjalnego we Włocławku z r. 1620 podano na końcu spis dekanatów całej diecezji³⁵. Archidiakoniat pomorski posiada te same dziesięć dekanatów z tą tylko różnicą, że nazwa dekanatu mirochowskiego została zmieniona na dekanat kościerzyński, a oprócz tego zostały tu po raz pierwszy podane parafie dekanatu łęborskiego i Mniejszej Wyspy Gdańskiej.

W r. 1637 po wygaśnięciu linii książąt pomorskich Ziemie Łęborska i Bytowska wracają do Polski. Biskup Maciej Łubieński organizuje nowy dekanat bytowski obejmujący parafie: Bytow, Ugoszcz, Tuchomie, Brusy, Parchowo, Suleczyno i Wiele oraz kilka filii tych parafii.

Taki podział administracyjny archidiakonatu pomorskiego trwał około 125 lat z tym tylko zastrzeżeniem, że dekanat Mniejszej Wyspy Gdańskiej w rzeczywistości istniał raczej nominalnie, gdyż za wyjątkiem jednej tylko parafii Gemlice, która była katolicka, wszystkie pozostałe były heretyckie. Z tego powodu dekanat ten jak gdyby połączono z sąsiadującym z nim

³⁴ Chodzyński Z., *Statuta Synodalia*, j. w., 143.

³⁵ Chodzyński Z., *Statuta Synodalia*, j. w., 171.

dekanatem tczewskim, który przez pewien czas nosi nazwę dekanatu tczewskiego i sztyblowskiego³⁶. Sztyblow jest miejscowością położoną na terytorium dawnego dekanatu Mniejszej Wyspy Gdańskiej.

W r. 1764 na skutek oddania Bydgoszczy archidiecezji gnieźnieńskiej i likwidacji dekanatu bydgoskiego, utworzony został z pozostałych parafii dekanatu bydgoskiego dekanat fordoński, obejmujący parafie: Fordon, Byszewo, Dobrcz, Koronowo, Osielsk, Włęk, Wtelno i Żołędowo, przy czym dekanat ten został włączony do archidiaconatu pomorskiego.

Za czasów biskupa Józefa Rybińskiego archidiaconat pomorski posiadał jedenaście dekanatów: gdański, pucki, mirachowski, starogardzki, tczewski, mewski, nowski, świecki, fordoński, lęborski i bytowski³⁷. Jak z tego spisu wynika, przestał istnieć całkowicie dekanat Mniejszej Wyspy Gdańskiej, nawet pod postacią sztyblowskiego, przy dekanacie tczewskim.

Rys. 16—26 przedstawiają mapy dekanatów należących do archidiaconatu pomorskiego za czasów biskupa Józefa Rybińskiego.

Tylko kilka dekanatów należących do diecezji włocławskiej i pomorskiej nie wykazuje zmian terytorialnych w ciągu swego istnienia. Do takich dekanatów należą przede wszystkim dekanaty utworzone w latach późniejszych, jak np. dekanaty: lęborski (lwowski) i bytowski, utworzone przez biskupa Macieja Łubieńskiego po powrocie Ziemi Lęborskiej i Bytowskiej do Polski, następnie dekanat bobrownicki, utworzony przez tego samego biskupa i położony całkowicie — jako jedyny należący do diecezji — na prawym brzegu Wisły, dekanat woltborski, utworzony przez biskupa Antoniego Kazimierza Ostrowskiego i leżący całkowicie w archidiecezji gnieźnieńskiej oraz dekanat fordoński, utworzony również przez biskupa Antoniego Kazimierza Ostrowskiego z pozostałych parafii dekanatu bydgoskiego.

³⁶ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. I, j. w., 32.

³⁷ *Ordo Divini Officii Dioecesis Pomeraniae...* j. w., 1797 a.

Reszta dekanatów należących do diecezji wykazuje w podanym okresie czasu bardzo liczne zmiany terytorialne, które nie zawsze dadzą się wyjaśnić względami najbliższego położenia i najlepszej komunikacji z dziekanem.

Większych zmian nie wykazują również dekanaty południowe, a więc należące do archidiakonu włocławskiego i kruszwickiego. Po słusznym ze względów administracyjnych podziale większych dekanatów południowych (brzeskiego, radziejowskiego, raciańskiego i inowrocławskiego) na mniejsze, co nastąpiło w latach 1600—1620, terytoria nowych, mniejszych już, dekanatów nie uległy zmianom prawie do końca istnienia diecezji, za wyjątkiem małych zmian spowodowanych koniecznością utworzenia nowego dekanatu bobrownickiego, odpadnięciem kilku parafii przez przejście ich do archidiecezji gnieźnieńskiej (od dekanatów: bydgoskiego, inowrocławskiego, kruszwickiego i izbickiego) i przeprowadzeniem pewnych rekompensat terytorialnych dla dekanatów skrajnych kosztem dekanatów położonych bardziej centralnie.

Niewątpliwie największym zmianom terytorialnym podlegały dekanaty archidiakonu pomorskiego z wyjątkiem trzech wyżej wymienionych (łęborskiego, bytowskiego i fordońskiego). Pozostałe natomiast dekanaty tego archidiakonu wykazują bardzo liczne zmiany terytorialne — co gorsze — często dwa sąsiednie dekanaty wykazują w tym samym czasie te same parafie. Oczywiście taki stan występuje najczęściej w czasach najdawniejszych, tzn. jeszcze w w. XVI lub na początku w. XVII. Nawet tak urzędowy wykaz dekanatów i parafii, jaki znajduje się na końcu uchwał Synodu Włocławskiego z r. 1620 zawiera tego rodzaju usterki, nie mówiąc już o licznych nieścisłościach wynikających z protokółów wizytacji dekanalnych umieszczanych w Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis. Oczywiście usterki te mają najczęściej źródło w nieścisłym zapisaniu nazwy miejscowości w oryginale i nieprawidłowym jej odczytaniu przez podającego dany dokument do druku.

W miarę upływu czasu zachodzi pewne uporządkowanie i za czasów ostatnich biskupów włocławskich i pomorskich już się to nie zdarza.

Nie trudno oczywiście znaleźć przyczynę tego zjawiska, które występowało szczególnie jaskrawo w dekanatach północnych: gdańskim, puckim, mirachowskim, starogardzkim, tczewskim, a w mniejszym stopniu również w dekanatach: nowskim i świeckim.

Aby to zjawisko należycie zrozumieć należy wrócić do historii.

Niewątpliwie już Krzyżacy kolonizowali silnie Pomorze Gdańskie, sprowadzając osadników niemieckich, którzy najchętniej osiedlali się w dużych miastach, przede wszystkim w Gdańsku i Elblągu. Prawie 150-letnia okupacja Krzyżaków niewątpliwie przyczyniła się do pewnego zniemczenia nie tylko dużych miast, lecz również i małych osad położonych szczególnie w północnej części Wschodniego Pomorza.

Po odzyskaniu Gdańska, Wschodniego Pomorza i Zachodnich Prus przez Polskę zaczął się proces odwrotny i wielu Niemców uległo spolszczeniu. Proces ten zaszedłby prawdopodobnie do końca i problem niemieczyny na tym terenie przestałby istnieć, gdyby nie reformacja, w czasie której broniący się przed spolszczeniem żywioł niemiecki masowo do niej przystępował. Że żywioł ten, szczególnie w XVI wieku był na tym terenie bardzo silny, świadczą liczne walki religijne w Gdańsku i innych miejscowościach Pomorza, przejawiające się w niszczeniu katolickich kościołów, kaplic, w zajmowaniu ich przez protestantów, w wypędzaniu księży itp. Przykładów na to możnaby dać setki. O tym, że sytuacja katolicyzmu na tych terenach jeszcze przy końcu XVI wieku była bardzo ciężka świadczy chociażby fakt, że w Gdańsku nigdy nie było kolegiaty (choć istniał archidiakoniat gdański), a był okres, że nie było nawet kościoła parafialnego. Sytuację katolików w mieście ratowało istnienie kilku klasztorów sprawujących duszpasterstwo. Nic przeto dziwnego, że dokumenty z tych czasów

odnośnie istnienia parafii, filii itp. nie są całkowicie miarodajne. Niejednokrotnie bowiem źródła podają istnienie kościoła parafialnego, a w rzeczywistości kościół ten od wielu lat opanowany był przez heretyków i dopiero długotrwałe starania biskupów i księży doprowadzały do odzyskania utraconych kościołów. Często jednak kościołów takich odebrać się nie udało.

Wobec tego dokładne opisywanie zmian w poszczególnych dekanatach wydało mi się niecelowe. Ażebym jednak czytelnik mógł zdać sobie sprawę ze stanu, jaki istniał na tym terenie, wykonałem szereg tablic dla poszczególnych dekanatów, w których uwidocznione są w sposób przejrzysty wszystkie zmiany terytorialne jakie w nich zachodziły w badanym okresie czasu. Jeszcze raz podkreślam, że zmiany te były szczególnie duże w czasie naporu na te ziemie reformacji i w miarę jak walka przechylała się na korzyść katolicyzmu, następowała pewna stabilizacja, która znowu została zachwiana po pierwszym rozbiórze Polski, wraz z którym nastąpiła nowa fala germanizacji i protestantyzmu.

Jako drugi powód pewnych błędów należy niewątpliwie uznać nieścisłości wynikające z niestaranego zapisywania nazw miejscowości i ich późniejszego odczytywania. Podane w niniejszej pracy tablice nieścisłości te szczególnie dobrze uwidaczniają i można przypuszczać, że gdyby nie ujęcie nazw miejscowości w system tablic — nieścisłości te byłyby prawie niemożliwe do wykrycia. Jaskrawych przykładów nie przytaczam, każdy może je znaleźć w dowolnej ilości w załączonych tablicach.

Tablica 4 podaje parafie dekanatu Mniejszej Wyspy Gdańskiej, który faktycznie nigdy nie istniał, gdyż wszystkie kościoły tego dekanatu za wyjątkiem jednego w Gemlicach były okupowane przez protestantów.

Tablica 5 podaje parafie dekanatu raciańskiego, który następnie został zamieniony na niezawski i podzielony na niezawski i służewski.

Tablica 6 obejmuje parafie dekanatu bydgoskiego, który w następstwie zamiany parafii z archidiecezją gnieźnieńską uległ likwidacji.

Tablice 7—14 podają parafie dekanatów należących do archidiakonatu wrocławskiego, tablice 15—17 — parafie dekanatów należących do archidiakonatu kruszwickiego, a tablice 18—28 — parafie dekanatów należących do archidiakonatu pomorskiego.

Dla większej przejrzystości każda tablica podająca parafie dekanatu istniejącego za czasów biskupa Józefa Rybińskiego umieszczona została naprzeciwko mapy tego dekanatu lub w pobliżu.

V. Zakony

Jak słusznie zauważył T. Silnicki, — o czym wspomniano na początku niniejszej pracy, — diecezja kujawska, a następnie wrocławska już w zaraniu swego powstania miała w dużym stopniu charakter misyjny w kierunku Pomorza.

Dziwnym zbiegiem okoliczności charakter ten musiała ona zachować również w okresie późniejszym nawet wtedy, kiedy zmieniła swą nazwę na wrocławską i pomorską.

Przyczyną tego misyjnego powołania diecezji było w zaraniu jej istnienia bliskie sąsiedztwo z pomorskim pogaństwem, a po jego zniknięciu — w późniejszych już czasach — silny napór reformacji znajdującej tu gorliwych zwolenników, szczególnie wśród napływowej ludności niemieckiej.

Do pracy misyjnej szczególnie powołanymi były zawsze zakony. Nic przeto dziwnego, że zwłaszcza na Pomorzu zakony doszły do wielkiego znaczenia i majątków.

Tablica 29 podaje spis zakonów męskich w diecezji wrocławskiej i pomorskiej, a tablica 30 — spis zakonów żeńskich.

Wśród zakonów męskich na pierwsze miejsce wysunęli się na Pomorzu niewątpliwie Cystersi, dalej Dominikanie, Jezuiti i Paulini, pełnili oni bowiem rolę duszpasterską nie tylko

w swoich opactwach i klasztorach, lecz również w wielu parafiach, co — szczególnie po pierwszym rozbiórze Polski i słabym dopływie nowych księży na te tereny, a szykanowaniu przez rząd pruski księży dawniej tam osiadłych, — miało duże znaczenie dla utrzymania polskości na Pomorzu. Oczywiście były i tutaj pewne wyjątki i zakonnicy z pochodzenia Niemcy niejednokrotnie starali się germanizować ludność, lecz były to wypadki — przynajmniej za czasów biskupa Józefa Rybińskiego raczej sporadyczne, gdyż bardzo często proboszczowie pochodzenia niemieckiego okazywali się najbardziej gorliwymi katolikami walczącymi zawzięcie z pruskimi urzędnikami w obronie nie tylko katolicyzmu, lecz również polskości.

Na wszystkich mapach wykonanych do niniejszej pracy (rys. 5—27) klasztory męskie oznaczone są przez znak \boxplus , a żeńskie przez znak \boxminus .

VI. Ustosunkowanie się autora do mapy wykonanej przez Z. Chodyńskiego

W „Statuta Synodalia Dioecesis Wladislaviensis et Pomeraniae” Z. Chodyński zamieścił mapę pt. „Tabula Geographica veteris et novae Dioecesis Wladislaviensis”. Omówimy tutaj tylko „Tabula Geographica veteris Dioecesis Wladislaviensis” (rys. 4), gdyż mapa nowej diecezji nie jest przedmiotem niniejszej pracy.

Mapa Z. Chodyńskiego odnosi się do lat 1639—1764, posiada bowiem już przyłączony klucz ciechociński, a więc i dekanat bobrownicki, a nie są jeszcze na niej uwidocznione skutki zamiany Bydgoszczy i innych parafii z archidiakonatu kruszewickiego i włocławskiego na Wolborz i inne parafie leżące w okolicy Piotrkowa.

Jeżeli przyjmiemy, że mapa ta odnosi się do wymienionego okresu czasu, to posiada ona kilka błędów:

1) błąd w wykreśleniu terytorium dekanatu bobrownickiego, leżącego na prawym brzegu Wisły, polega na tym, że autor Z. Chodyński nie włączył do dekanatu Nowogrodu, natomiast włączył Nowogródek, przez co zmienił w sposób zasadniczy granice dekanatu bobrownickiego. Należy bowiem przypuszczać, że dekanat ten nie stanowił jednego terytorium przyległego do prawego brzegu Wisły, jak to przedstawił Z. Chodyński, lecz składał się właściwie z dwóch oddzielonych od siebie terytoriów. Na terenie położonym bliżej Włocławka znajdowały się parafie: Bobrowniki, Szpital, Chełmica, Ostrowite i Zaduszniki, na terenie położonym dalej od Włocławka, przeważnie na lewym brzegu rzeki Drwęcy przy ujściu jej do Wisły leżały parafie: Ciechocin, Dobrzejewice; Nowogród i Złotoryja.

2) Parafia Łanięta należała zawsze do archidiaconatu włocławskiego, najpierw do dekanatu brzeskiego, a następnie do dekanatu kowalskiego. Umieszczenie jej przez Z. Chodyńskiego poza granicami diecezji jest niewątpliwie pewnym przeoczeniem.

3) Miejscowość Łońsk, położona na północny-zachód od Koronowa, powinna być umieszczona jeszcze w granicach diecezji włocławskiej i pomorskiej, gdyż była to wieś, a właściwie dwie wsie należące do klasztoru w Koronowie (tzw. Minor Lanczko i Maior Lanczko)³⁸. W świetle tego samego dokumentu wydaje się, że wgłębienie terenowe w diecezję włocławską i pomorską w okolicy Bysława na mapie Z. Chodyńskiego nie znajduje uzasadnienia.

4) Dużą usterką mapy jest brak na niej szeregu miejscowości parafialnych i filialnych. Nie zostały umieszczone na mapie parafie lub filie: Bątkowo, Kobielice, Rzeszyca, Chełmica, Rzodkwin, Stodoły, Góra, Kiełpin, Grabowo, Lusino, Sierakowice, Sianowo, Pręgowa, Żuławka, Mierzszyn, Przodków, Chylonia, Brzeznów, Brusy, Tuchomie, Suleczyno,

³⁸ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. XI, Wladislaviae, 1891, 67.

Ugoszcz, Borze Tuchomie, Kotkowo, Klonowska, Kokoszkowy, Kogutkowo, Nowa Wieś, Jabłowo, Lubichowo, Gemlice, Obozin, Dalwin, Szczodrowo, Trąbki, Garczyn, Tymowa, Szprudowo, Krolow Las, Piaseczno, Opalenie, Pączewo, Rajkowy, Walichnowy, Kościelna Jania, Bzowo, Cekcyn, Łąk, Święte, Sartowice. Są natomiast zaznaczone na mapie inne kościoły, które prawdopodobnie były już wtedy heretyckie lub były zbudowane później.

Brak takich miejscowości, jak Strzelow, Gębice i Warzymowo, które m. in. zostały oddane archidiecezji gnieźnieńskiej, utrudnia wytworzenie sobie właściwego obrazu przeprowadzonej w r. 1764 zamiany.

Pomijając te usterki, jak również to, że mapa nie posiada skali, wydaje się, że poza tym jest wykonana bardzo wnikliwie i niewątpliwie opracowanie jej kosztowało autora bardzo wiele wysiłku, do którego należy się odnieść z jak największym uznaniem.

VII. Nowa mapa diecezji włocławskiej i pomorskiej

Jako podstawa do wykonania mapy diecezji posłużyły mapy wojskowe w skali 1 : 300 000 wydane w okresie międzywojennym przez Wojskowy Instytut Geograficzny. Są to mapy do tego celu najodpowiedniejsze, gdyż przedstawione na nich miejscowości są zaznaczone symbolicznym kółkiem, a nie pod postacią zmniejszonego planu, jak to jest często stosowane na mapach w skali 1 : 100 000. Na mapie tej były zaznaczone również wszystkie kościoły, co w tym wypadku stanowiło pewne ułatwienie. Uwidocznione na mapie dość szczegółowo koryta rzek i położenie jezior stanowiły również dużą pomoc, szczególnie w wypadkach wytyczania granic. Pewną pomocą w wytyczaniu granic były również wielkie lasy — jako pozostałość jeszcze większych z czasów biskupstwa włocławskiego i pomorskiego, jak np. Puszcza Tucholska, która rozdzielała

wtedy diecezję włocławską i pomorską od archidiecezji gnieźnieńskiej.

Praca przy wytyczaniu granicy diecezji polegała na tym, że najpierw na podanych wyżej mapach wyszukano wszystkie miejscowości archidiakonów, dekanatów i parafii. Następnie wypisano parafie leżące na granicy diecezji i na podstawie dostępnych dokumentów, przeważnie akt wizytacyjnych, wypisywano jakie wsie należały do danych parafii, dalej wyszukiwano te wsie na mapach około miejscowości parafii. W dalszym ciągu odrzucano wszystkie miejscowości położone dalej od granicy sąsiedniej diecezji, a pozostawiono tylko najbardziej zbliżone do obcej diecezji. Po oznaczeniu wszystkich tych miejscowości na mapie, przyjmując że granica diecezji leżała poza nimi, wykreślono przypuszczalną linię graniczną. Linia ta przechodziła przez punkty leżące pośrodku odległości między miejscowościami skrajnymi leżącymi w diecezji włocławskiej i pomorskiej i miejscowościami skrajnymi leżącymi w diecezji sąsiedniej. Jeżeli między tymi miejscowościami znajdowały się rzeki lub jeziora, to granicę wykreślano wzdłuż nich, jeżeli były większe lasy to zazwyczaj pośrodku nich.

Otrzymano w ten sposób obwód graniczny dla diecezji włocławskiej i pomorskiej, który poczynając od ujścia rzeki Drwęcy do Wisły oznaczony jest na mapie przedstawionej na rys. 27 numerami od 1 do 155. Granica diecezji znajdowała się w rzeczywistości poza następującymi rzekami i miejscowościami: Wisła przy ujściu do niej rzeki Drwęcy (1), Kaszczorek (2), Złotoryja (3), Brzozowka (4), Dobrzejewice (5), Szembekowo (6), Mierzynek (7), Młyniec (8), Lelitowo (9), Elgiszewo (10), Ciechocin (11), Nowogród (12), Węgiersk (13), Macikowo (14), Rudaw (15), Nowawieś (16), Miliszewy (17), Małszyce (18), Łążynek (19), Wisła (od 20 do 21), Bobrowniki (22), Celiny (23), Zmysłin (24), Rumunki (25), Barany (26), Ostrowite (27), Szczepanki (28), Witkowo (29), Kurowo (30), Złowody (31), Oleszno (32), Szpiegowo (33), Krojczyń (34), Nasiegniewo (35), Uniechowo (36), Kulin (37), Wisła

(od 38 do 39), Wistka Szlachecka (40), Rakutowo (41), Świątkowice (42), Kłotno (43), Kurowo (44), Zawada (45), Zakrzewo (46), Górki (47), Dąbrówka (48), Białotarsk (49), Piotrów (50), Rembów (51), Łanięta (52), Suchodębie (53), Kąty (54), Kołomyja (55), Pirowa Wola (56), Zalesie (57), Kubłowo (58), Psary (59), Nowa Wieś (60), Kłokoczyn (61), Zbojmo (62), Kobylata (63), Zalesie (64), Ciepliny (65), Chociszewo (66), Wolka (67), Grochowiska (68), Goraj (69), Zakrzewo (70), Lubotyń (71), Osno Dolne (72), Ryn (73), Boguszyce (74), Chlebowo (75), Saldno (76), Słomkowo (77), Nowa Wieś (78), Połajewo Nowe (79), Rzeszyn (80), Złostowo (81), Sierakowo (82), Kijewice (83), Wronowy (84), Ostrów nad jeziorem Ostrowskim (85), Bielsko (86), Ciencisko (87), Zbytowo (88), Łonkie (89), Bronisław (90), Rządkwiny (91), Ciechrz (92), Sławsko (93), Żerniki (94), Tupadły (95), Batkowo (96), Gorzany (97), Kościelec (98), Rycerzewo (99), Wielowieś (100), Łącko (101), Tuczno (102), Dzwierzchno (103), Wojdał (104), Dąbrówka (105), Mamlicz (106), Kania (107), Oporowo (108), Łabiszyn (109), Oborzynia (110), Dąbie (111), Żywno (112), Wałownica (113), Otorowo (114), Czarnowka (115), Osielsko (116), Niemcz (117), Suzutki (118), Tryszczyn (119), Wtelno (120), Gogolin (121), Byszewo (122), Popielewo (123), Wierzchucin (124), Wiskitno (125), Osiek (126), Wilcze (127), Lucim (128), Mąkosiaresko (129), Dziedno (130), Minikowo (131), Bysławek (132), Bysław (133), Wełpin (134), Cekcyn (135), Szuminin (136), Zamarte (137), Czersk (138), Brusy (139), Leśno (140), Studzienice (141), Ugoszcz (142), Niezabyszewo (143), Tuchomie (144), Kotkowo (145), Borze Tuchomie (146), Suleczyno (147), Lębork (148), Neuendorf (149), Garcigar (150), Laben (151), Belgard (152), Łeba (153), morze Bałtyckie (od 154 do ujścia Wisły do morza Bałtyckiego 155), Wisła (od 155 do ujścia rzeki Drwący 1).

Oczywiście do diecezji włocławskiej i pomorskiej w końcowej fazie jej istnienia należał jeszcze dekanat wolborski.

Terytorium tego dekanatu przedstawione jest na oddzielnej mapie na rys. i2.

O ile miejscowości skrajne w archidiakonatach włocławskim i kruszwickim były stosunkowo łatwe do wyznaczenia, o tyle z braku materiałów miejscowości tych było coraz mniej dla archidiakonatu pomorskiego i w tym wypadku musiały często wystarczyć miejscowości samych parafii. Zrozumiałym jest, że w tej sytuacji granicę prowadzono pośrodku odległości między skrajnymi parafiami, a w każdym bądź razie miejscowościami posiadającymi kościoły, o ile nie było między nimi rzek, jezior lub większych lasów.

Granice dekanatów wykreślono na tych samych zasadach, tzn. pośrodku dwóch skrajnych, a więc należących do sąsiednich dekanatów, lecz najbliżej siebie położonych parafii. Są to granice oczywiście tylko przybliżone, bo aczkolwiek dokładniejsze ich wykreślenie byłoby możliwe przez wyznaczenie skrajnych wsi wszystkich parafii i prowadzenie linii granicznej między nimi, to jednak wydaje mi się, że praca włożona nie pokrywałaby się z celem, którym było tylko ogólne zorientowanie czytelnika w wielkości poszczególnych dekanatów i zmierzenie powierzchni poszczególnych dekanatów, archidiakonatów i całej diecezji, do czego użyto zwykłego planimetru.

Tablica 31 podaje powierzchnie w kilometrach kwadratowych poszczególnych dekanatów, archidiakonatów i całej diecezji.

W „Compendium visitationis Dioecesis Vladislaviensis” biskupa Hieronima Rozdrażewskiego z r. 1594 czytamy: „Universa Dioecesis Vladislaviensis, in Provincia Gnesnensi, extendit se in longitudinem ad 200 fere miliaria italica, versus mare Balticum; in latitudinem vero ad 50”³⁹, — co stanowi powierzchnię 10 000 włoskich mil kwadratowych i co w przeliczeniu wynosi 34 300 kilometrów kwadratowych.

³⁹ *Monumenta Historica Dioeceseos Vladislaviensis*, t. VII, Vladislaviae, 1887. 6.

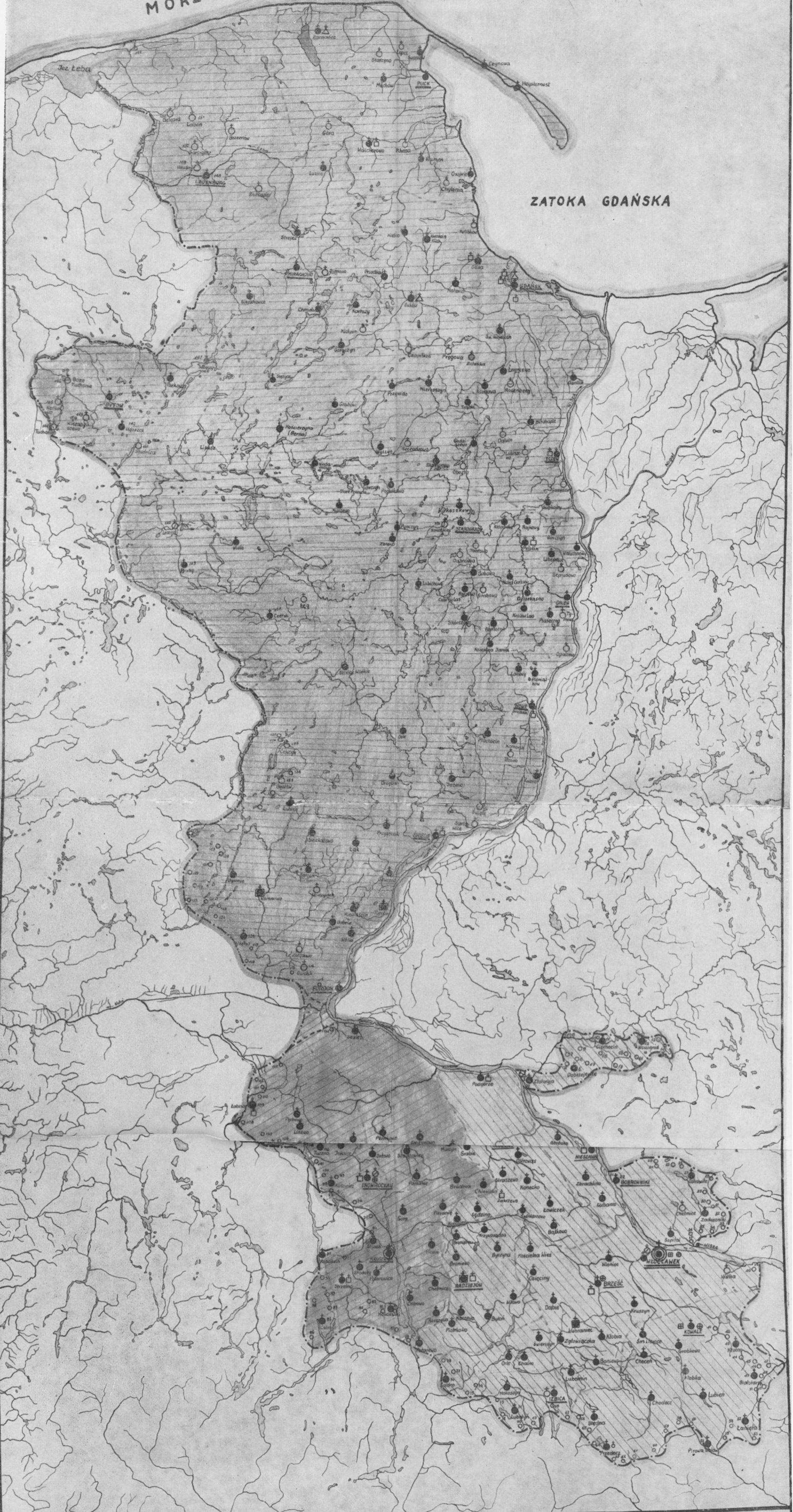
Mapa została wykonana dla czasów od ostatniej zmiany terytorialnej do końca istnienia diecezji włocławskiej i pomorskiej, a więc dla mniej więcej ostatniego pięćdziesięciolecia istnienia diecezji.

Mapę wykonaną na podanych wyżej zasadach przedstawia rys. 27.

VIII. Anomalia

Przy opracowywaniu tematu napotymano często na duże trudności w ustaleniu właściwych nazw poszczególnych miejscowości, które podawane są różnie w różnych źródłach, jak również na mapach. Odnosi się to szczególnie do pomorskiej części diecezji, która poddana intensywnej germanizacji już za czasów okupacji krzyżackiej, nie wyżyła się całkowicie naleciałości niemieckich, co pozostało i utrwaliło się w takich nazwach, jak: Dirschow, albo Derschow — Trzew, Mewo — Gniew, Berna — Kościerzyn lub w nazwie całego terenu między Mołtawą, a ujściem Wisły, nazywanego *Minoris Insula Gedanensis*, czyli terenem Mniejszej Wyspy Gdańskiej, chociaż teren ten w dzisiejszym rozumieniu wyspą wcale nie był, gdyż leżał tylko w delcie rzeki Wisły. Na usprawiedliwienie tej nazwy trzeba jednak podać, że przedstawiona na rys. 1 mapa wg Orteliusza wyraźnie podaje dwie wyspy przy ujściu Wisły — jedną między Wisłą a Mołtawą, drugą między ujściem Wisły a Nogatem. Również mylić może stosowana często nazwa dekanatu lwowskiego zamiast lęborskiego oraz dekanatu mewskiego zamiast gniewskiego. Nazwa dekanatu lwowskiego pochodzi prawdopodobnie z przetłumaczenia łacińskiej nazwy tego dakanatu (*Decanatus Leoburgensis* — dekanat miasta lwa, czyli Lwowa).

Korzystając z różnych źródeł, poczynając od XVI-wiecznych spotykano się z różnymi nazwami dla tych samych miejscowości, często bardzo poprzekręcanyimi. Widać to dobrze na dołączonych do pracy tablicach, gdzie nazwy miejscowości podawane są w brzmieniu dokumentu, z którego zostały wzięte.

DIECEZJA WŁOCŁAWSKA I POMORSKA

- Granica diecezji	- Katedra	- Kościół filialny	- Prebenda
- Granica dekanatu	- Kolegiata	- Kościół nieparafialny	- Klasztor męski
- Archidiecezja Hłocławski	- Kościół parafialny	- Kaplica	- Klasztor żeński
- Archidiecezja Kraszewicki		- Szpital	- Klasztor żeński (Kościół parafialny)
- Archidiecezja Pomorski			

IX. Zakończenie

Brak dokładnej mapy diecezji wrocławskiej i pomorskiej dał mi się odczuć szczególnie dotkliwie podczas mojej pracy nad działalnością biskupa wrocławskiego i pomorskiego Józefa Rybińskiego, głównie przy opracowywaniu jej części odnoszącej się do jego walki z regencją pruską o utrzymanie polskości na Pomorzu⁴⁰. Niemieckie nazwy miejscowości, często bardzo poprzekręcane, podobnie zresztą jak nazwy łacińskie tych miejscowości, również najczęściej zniekształcone lub niewłaściwie skracane, przyczyniły się do tego, że nie zawsze można było wyjaśnić pewne kwestie bez zlokalizowania ich w terenie, co niejednokrotnie utrudniało w znacznym stopniu wysnucie właściwych wniosków.

Ponieważ istniejąca mapa Z. Chodyńskiego wykazywała duże braki w podaniu wszystkich miejscowości parafii, jak również zawierała nazwy często w brzmieniu zniekształconym, przeto już wówczas powziąłem myśl opracowania nowej mapy w oparciu o źródła, przy wykorzystaniu obecnych możliwości.

W związku z tym:

- 1) wykonano spisy dekanatów w różnych okresach czasu na podstawie źródeł,
- 2) wykonano spisy parafii w poszczególnych dekanatach w różnych okresach czasu na podstawie źródeł,
- 3) wykonano spisy klasztorów i ich rozmieszczenie w diecezji w różnych okresach czasu na podstawie źródeł,
- 4) omówiono zmiany terytorialne w diecezji, archidiakonatach i dekanatach w okresie od r. 1551 do r. 1815,
- 5) sprostowano błędy i wykazano braki mapy Z. Chodyńskiego, głównie odnośnie terytorium dekanatu bobrownickiego oraz braku miejscowości bardzo wielu parafii.
- 6) wykonano nową mapę.

⁴⁰ Subera X. I., *Walka biskupa Józefa Rybińskiego z regencją pruską o utrzymanie polskości na Pomorzu — Prawo Kanoniczne*, Warszawa, 1958 r., Nr 1—2, s. 183 i n.

Sposób wykreślenia mapy polegał na:

- a) oparciu się na źródłach drukowanych i nie drukowanych odnośnie nazw miejscowości, w których istniały parafie, ich filie lub klasztory,
- b) odnalezieniu tych nazw miejscowości na wojskowej mapie w skali 1 : 300 000 wydanej przez W.I.G.,
- c) wykreśleniu mapy z zaznaczeniem na niej rzek, jezior i miejscowości, w których istniały parafie, ich filie lub klasztory,
- d) odnalezieniu wsi zajmujących skrajne położenie w granicznych z innymi diecezjami parafiach,
- e) przeprowadzeniu linii granicznej pośrodku tych miejscowości i skrajnych miejscowości wsi należących do innych diecezji; gdy między nimi była rzeka lub jezioro, względnie większy las, to graniczną linię prowadzono przez rzekę, jezioro lub środek lasu (puszczy). Uwaga: granice między dekanatami wykreślono na tych samych zasadach, co w punkcie d) i e) z tym, że ograniczono się tylko do miejscowości, w których znajdowały się parafie.

7) wykonano szczegółową mapę dekanatu wólborskiego z naniesieniem na nią wszystkich miejscowości należących do klucza wólborskiego, smardzewickiego, grabickiego, czarnocińskiego, łażnowskiego i niesułkowskiego,

8) wykonano szczegółową mapę dekanatu bobrownickiego z naniesieniem na nią wszystkich miejscowości należących do klucza ciechocińskiego, jak również wsi należących do parafii Bobrowniki, Szpital, Chełmca, Ostrowite i Zaduszniki,

9) wykonano poza tym mapy reszty dekanatów, jako pewną ilustrację do załączonych do pracy spisów parafii w poszczególnych dekanatach,

10) zmierzono przybliżoną powierzchnię w kilometrach kwadratowych dekanatów i obliczono powierzchnię archidiaconatów i całej diecezji,

11) omówiono i objaśniono najczęściej spotykane w źródłach anomalie odnoszące się do nazw miejscowości.

Bibliografia

- Acta Administratorialia... Adalberti Leszczyc Skarszewski Archidiaconi Pomeraniae Praepositi Collegiatae Volboriensis ab... Loci Ordinario Vlad. et Pomer. pro tempore suis in exterar regiones abscessus, deputati in spiritualibus et temporalibus Generalis Administratoris. Ab Anno Domini 1781 ad Annum 1784 collecta.* (Archiwum Akt Dawnych Diecezji Włocławskiej).
- Acta historica res gestas Poloniae illustrantia ab anno 1507 usque ad annum 1795.* t. I. Cracoviae. 1878. — *Constitutiones Synodi Piotrcovien-sis 1551 A.*
- Acta Visitationis Generalis Rybinscianae Archidiaconatus Crusviciensis 1779—1780.* (Archiwum Metropolitalne Archidiecezji Gnieźnieńskiej).
- Arnold S.: *Budowniczość państwowości polskiej. — Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej.* t. I. Warszawa. 1927.
- Chodyński S. ks.: *Włocławska diecezja — w Encyklopedii Kościelnej* ks. M. Nowodworskiego. t. XXXII. Płock. 1913.
- Grabski W.: *300 miast wróciło do Polski.* Warszawa. 1960.
- Grodecki R.: *Dzieje Polski od Mieszka II do Jagiellty. — Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej.* t. I. Warszawa. 1927.
- Grodecki R.: *Rządy juniorów. — Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej.* t. I. Warszawa. 1927.
- Halecki O.: *Dzieje Polski pod panowaniem Jagiellonów. — Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej.* t. I. Warszawa. 1927.
- Historia Polski* pod red. H. Łowmiańskiego. t. I, cz. 2. Warszawa. 1958.
- Kronika diecezji kujawsko-kaliskiej.* Czasopismo poświęcone sprawom diecezji. r. VII. Włocławek. 1913.
- Librowski S. ks.: *Kapituła Katedralna Włocławska.* Warszawa. 1949.
- Małecki A.: *Stosunki kościelne w pierwotnej Polsce — Przewodnik Naukowy i Literacki.* 1875.
- Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis.* t. I. Wladislaviae. 1881.
- Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis.* t. VII. Wladislaviae. 1887.
- Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis.* t. VIII. Wladislaviae. 1888.

- Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*. t. XX. Wladislaviae. 1891.
- Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*. t. XXV. Wladislaviae. 1912.
- Ordo Divini Officii...* (brak karty tytułowej). 1797 a.
- Ordo Divini Officii Dioecesis Pomeraniae et Archidiaconatus Crusviensis 1797 a.* Gedani.
- Orteli A.: *Abrahani Orteli Antwerp., Geographi Regii, Theatrum Orbis Terrarum*. Tabulis aliquot novis vitaq. auctoris illustratum. Editio ultima. Antverpiae. Apud Joannem Bapt. Urintium Anno MCDIII. Mapa: Poloniae, Lituaniaeq. descriptio. Auctore Venceslav Godreccio; et correctore Andrea Pograbio Pilsnensi.
- Silnicki T.: *Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej na Pomorzu*. Z dziejów Kościoła w Polsce. Warszawa. 1960.
- Sotzmann D. F.: *Karte von Polen und den angrünzeden Provinzen in XVI Blättern nach des H.O.C. Büsching Erdbeschreibung und den besten Hilfsmitteln entworffen von D. F. Sotzmann G. Secret. bey Ob. Kr. Coll. n. Geogr. der Könige. Acad. d. Wissenschaften zu Berlin*. Berlin. 1793, im Verlag der K.P. Ac. Kunst. n. Buchhandlung.
- Statuta Synodalia Dioecesis Wladislaviensis et Pomeraniae collegit et edidit Zeno Chodyński*. Viarsaviae. 1890.
- Subera I.: *Walka biskupa Józefa Rybińskiego z regencją pruską o utrzymanie polskości na Pomorzu. — Prawo Kanoniczne*. Nr 1—2. Warszawa. 1958.
- Visitatio Generalis Ecclesiarum Decanatum Brestensis, Radziejovien-sis..*, 1779.
- Visitatio Generalis Ecclesiarum Decanatum Kowalensis et Izbiciensis..*, 1779—1780.
- Visitatio Generalis Ecclesiarum Decanatum Służeviensis et Nieschoviensis* 1779.
- Visitatio Generalis Ecclesiarum Decanatum Bobrovnicensis* 1779.
- Visitatio Generalis Ecclesiarum Decanatum Volboriensis* 1779.
- Zannoni R., *Wizerunek powszechny Polski y Liwy służący do zrozumienia zbioru XXIV karta wystawionego przez Rizzi Zannoni Akademii Król. Nauk Göttingenskiej P. Inz. w Żeglarstwie Króla Franc.* MDCCLXXII (brak karty tytułowej atlasu).
- Żytkowicz L.: *Inwentarz dóbr stołowych biskupstwa włocławskiego z roku 1532*. Toruń. 1953.

TABLICE I RYSUNKI

TABL. 1. ARCHIDIACONATUS WŁADISLAVIENSIS
(archidiakoniat włocławski)

1583 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1728 K. A. Szembek	1753 A. S. Dem- bowski	1797 J. Rybiński
Decanatus:	Decanatus:	Decanatus:	Decanatus:	Decanatus:
Brestensis	Brestensis	Brestensis	Brestensis	Brestensis
Radziejo- viensis	Radziejo- viensis	Radziejo- viensis	Radziejo- viensis	Radziejo- viensis
	Kowaliensis	Kovaliensis	Covaliensis	Covaliensis
	Lubotyńensis	Izbicensis	Izbicensis	Izbicensis
	Nieszowien- sis	Nieszawien- sis	Niescho- viensis	Niescho- viensis
	Służeviensis	Służeviensis	Służeviensis	Służeviensis
		Bobrovni- censis	Bobrovni- censis	Bobrovni- censis
				Volbóriensis
<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. I. 1881</i>	<i>Synod wło- cławski</i> <i>1620</i>	<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. VIII. 1888</i>	<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini</i> <i>Offici</i> <i>1797</i>

TABL. 2. ARCHIDIACONATUS CRUSVICIENSIS
(archidiakonát kruszwicki)

1583 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1728 K. A. Szembek	1753 A. S. Dem- bowski	1797 J. Rybiński
Decanatus: Crusvi- ciensis Inovladisla- viensis Raciążnen- sis ¹⁾ Bidgostiensis	Decanatus: Crusvi- ciensis Junivladisla- viensis Bydgostiensis	Decanatus: Crusvi- ciensis Junivladisla- viensis Bidgostiensis	Decanatus: Crusvi- ciensis Junivladisla- viensis Bidgostiensis ²⁾	Decanatus: Crusvi- ciensis Junivladisla- viensis Gniewkovien- sis
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. VIII. 1888</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Offici 1797</i>

Uwaga: 1) podzielono na dekanaty nieszawski i służewski i przyłą-
czono do archidiakonatu włocławskiego.

- 2) uległ likwidacji na skutek zamiany terytorialnej z archi-
diecezją gnieźnieńską (1764). Z niektórych parafii tego
dekanatu utworzono dekanat fordoński, przyłączony do
archidiakonatu pomorskiego.

TABLE 3. ARCHIDIACONATUS POMERANIAE
(archidiakoniat pomorski)

1583	1598	1620	1728	1753	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	K. A. Szembek	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Decanatus: Gedanensis	Decanatus: Gedanensis	Decanatus: Gedanensis	Decanatus: Gedanensis	Decanatus: Gedanensis	Decanatus: Gedanensis
Mirochoviensis seu Kościerziniensis	Mirochoviensis	Kościerziniensis	Mirachoviensis	Mirachoviensis	Mirachoviensis
Pucensis	Pucensis	Pucensis	Pucensis	Pucensis	Pucensis
Zaborzensis seu Podlaskensis	Starogardiensis	Starogardiensis	Starogardiensis	Starogardiensis	Starogardiensis
Minoris Insulae Derschoviensis	Dirszoviensis	Minoris Insulae Dirszaviensis	Minoris Insulae Dirschoviensis	Dirschoviensis et Sztymbloviensis	Dirschoviensis
Suecensis	Svecensis	Svecensis	Suecensis	Suecensis	Svecensis
Novensis	Novensis	Novensis	Novensis	Neoburgensis	Neoburgensis
Laumburgensis		Laumburgensis	Laumburgensis	Leoburgensis	Leoburgensis
Mevensis	Mevensis	Mevensis	Maevensis Bitoviensis	Maevensis Büttoviensis	Maevensis Büttoviensis Fordoniensis
<i>Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Subkowach 1598</i>	<i>Synod wło- cawski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. VIII. 1888</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Offici 1797</i>

TABL. 4. DEKANAT MNIEJSZEJ WYSPI GDAŃSKIEJ
(zwany również sztyblewskim)

1583	1598	1620	1753
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski
Stebliewo		Steblewó	
Richemberg		Rychembork	
Goczful		Koczwał	
Kiermark		Kiermark	
Goczlaw		Goczław	
Lieczkowy		Leczkowy	
Wielkie Cedry		Wielkie Cedry	
Trutnowy		Trutnowy	
Osice		Osieczce	
Itłamia		Itłamia	
Ostrowite seu		Ostrowik seu	
Suchy Dąb		Suchidąb	
Krzywe Koło			
Mionkał			
Ropon			
Jemlicza		Jemlicza ¹⁾	
<i>Monum. Hist.</i>		<i>Synod wło-</i>	
<i>Dioec. Wład.</i>		<i>ciański</i>	
<i>t. I. 1881</i>		<i>1620</i>	

Uwaga: 1) parafia Jemlicza jako jedyna katolicka w tym dekanacie poczynając już od r. 1620 znajduje się w spisach dekanatu tczewskiego jako: Geblicze, Gembice, Gemlice.

TABL. 5. DEKANAT RACIAŃSKI

1582	1583	1584
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski
Racziąsz	Raciąż	Racziąsz
	Przypust	Przypust
	Bobrowniki	Bobrowniki
Lubanie	Lubanie	Lubanie
Zbrachlin	Zbrachlino	Zbrachlin
Szlonsko	Słońsko	Słonsko
Grabie	Grabie	Grabie
Strassewo	Straszewo	Strassewo

c. d. tabl. 5

1582	1583	1584
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski
Łowicz	Łowicz	Łowicz
Koneczko	Konecko	Koneczk
Chlewiska	Chlewiska	Chlewiska
Barcino	Barcino ¹	
Zakrzewo	Zakrzewo	
Służewo	Służewo	Służewo
Szwiniarzewo	Szwiniarzewo	Świniarzewo
Ostrowąsz	Ostrowąsz	Ostrowąsz
	Solec ²⁾	
Batkowo	Bątków	Bątkowo
Niessowa	Nieszewa	Niesieva
Spital	Szpital	Spital
Chełmicza	Chełmicza	Chełmicza
Ostrowite	Ostrowice	Ostrovite
Zadusniki	Zaduszniki	Zadusniki
Dambrowka	Dąbrowka	
		Podgórze ³⁾
Dibow		Dibow
		Wistka
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>
<i>t. XIX. 1900</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>t. XXII. 1903</i>

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu inowrocławskiego.

2) przyłączono do dekanatu bydgoskiego.

3) przyłączono do dekanatu gniewkowskiego.

TABL. 6. DEKANAT BYDGOSKI

1577	1583	1620	1753
S. Karnkowski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski
Bydgoszcz	Bydgoszcz	Bydgoszcz	Bydgoszcz ³⁾
Dobrcz	Dobrcz	Dobrcz	Dobrcz ⁴⁾
Wtelno	Wtelno	Wtelno	Wielno ⁴⁾
Żołędowo	Żołędów	Żolendowo	Żołędowo ⁴⁾
Byssowa	Biszowa	Byszowa	Byszewo ⁴⁾
Dombrowka	Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka ³⁾

c. d. tabl. 6

1577	1583	1620	1753
S. Karnkowski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski
Strzelewo	Strzelewo	Strzelewo	Strzelewo ³⁾
Osielsko	Osielsko	Osielsko	Osielsk ⁴⁾
Fordan	Fordan	Jordan	(Fordon) ⁴⁾
Coronow	Koronowo	Koronowo	Koronowo ⁴⁾
		Wodzynek	Wodzin ⁴⁾
Włoki		Włoki	Włęki ⁴⁾
Solec ¹⁾		Solec ²⁾	Solec ⁵⁾
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Synod wło-</i>	<i>Monum. Hist.</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>ctawski</i>	<i>Dioec. Wład.</i>
<i>t. XIX. 1900</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>1620</i>	<i>t. I. 1881</i>

- Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu raciąskiego.
 2) odłączono od dekanatu niezawskiego.
 3) przyłączono do archidiecezji gnieźnieńskiej (1764).
 4) włączono do nowoutworzonego dekanatu fordońskiego.
 5) przyłączono do dekanatu gniewkowskiego.

Rys. 5

TABL. 7. DEKANAT

1582	1583	1584	1594
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski
Brzesczie	Brzeście	Brzeście	Brzeście
Kowalie	Kowale	Kowalie	Kowale
Lubraniecz	Lubraniec	Lubraniec	Lubraniecz
Zgłowiąthka	Zgłowiątka	Zgłowiątka	Zgłowiąthka
Choczeń	Chocien	Choczeń	Choczeń
Smilowice	Smilowice	Smilowicze	Smielowice
Grabkowo	Grabkowo	Grabkowo	Grabkowo
Krosino	Kruszyno	Krossino	Kroszino
Dąbie	Dąbie	Dąbie	Dąbie
Boniewo	Boniewo	Boniewo	Boniewo
Białotarczek	Białotarczek	Białotarcz	Białotarcek
Łaniętha	Łanięta	Łanięta	Łanięta
Błedna	Błedna	Błednia	Błędna
Lubomin	Lubomino	Lubomin	
Przedecz	Przedecz	Przedecz	Przedecz
Kościół	Kościół	Kościół	Kościół
Kłobia Major	Kłobia	Kłobia	Kłobia
Lubień	Lubień	Lubień	Lubień
Pirowa Wola	Pierowa Wola	Piorowa Wolia	Piorowa Wola
Kłothno	Kłotno	Kłotno	Klothno
Świerczino	Świerczyno	Świerczino	Świerczyno
	Osięciny	Ossieczin	Osieczyni
Chalino	Chalnio	Chalino	Chalino
	Kłobia Nob.	Kłobia	Kłobia Nob.
Chodecz	Chodecz	Chodecz	Chodecz
Wieniec	Wieniec	Wieniecz	Wieniec
Korzecznik			Korzecznik
	Wistka	Wistka	Wistka
			Włocławek
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>
<i>t. XIX. 1900</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>t. XXII. 1903</i>	<i>t. XXIII. 1907</i>

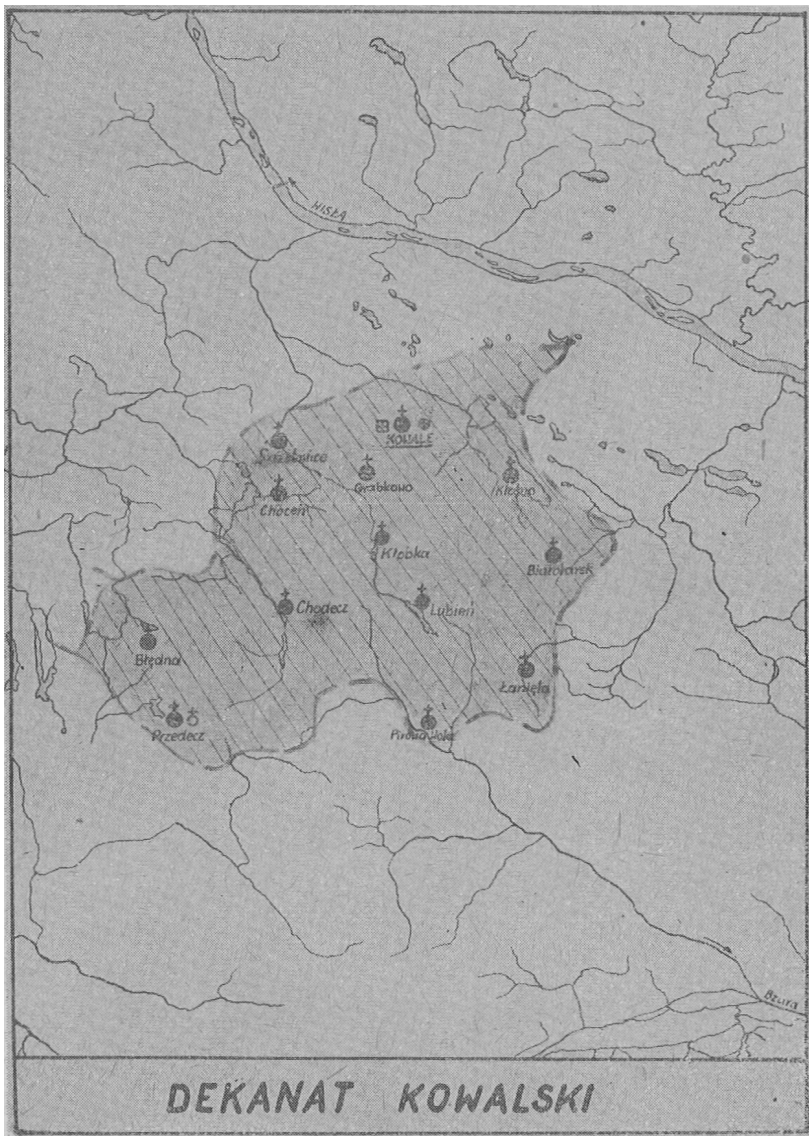
Uwaga: 1) zapisany mylnie, — należał do archidiecezji gnieźnieńskiej.
 2) wydzielono i przyłączono do nowoutworzonego dekanatu kowalskiego.

BRZESKI

1598	1620	1753	1797
H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Brzeście	Brzeście	Brzeście	Brześć
Kowale ²⁾			
Liubraniec	Lubraniec	Lubraniec	Lubraniec
Zgłowiątką	Zgłowiątką	Zgłowiączka	Zgłowiączka
Chocerz ²⁾			
Śmiłowice ²⁾			
Grabkowo ²⁾			
Kruszino	Krusino	Kruszyn	Kruszyn
Dąbie	Dąbie	Dąbie	Dąbie
Boniewo	Boniewo	Boniewo	Boniewo
Białotarczek ²⁾			
Lanięta ²⁾			
Bledna ²⁾			
Lubomin	Lubomin	Lubomin	Lubomin
Przedecz ²⁾			
Kościół	Kościelna Wieś	Kościelna Wieś	Kościelna Wieś
Kłobía Major	Kłobía Regalis	Kłobía Regalis	Kłobía
Lubień ²⁾			
Piorowa Wola ²⁾			
Kłotno ²⁾			
Świerczino ⁴⁾			
Osiecziny	Osięcini	Osięciny	Osięciny
Chalino ⁴⁾			
Kłobía Minor ²⁾			
Chodecz ²⁾			
Wieniec	Wieniec	Wieniec	Wieniec
Korzecznik ¹⁾			
Wistka ²⁾			Wistka
Roszki ³⁾	Roszki	Roszki	
Modzerowo ⁴⁾			
	Włocławek	Włocławek	Włocławek
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Synod wło-</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Ordo Divini</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>clawski</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Officii</i>
<i>t. XX. 1901</i>	<i>1620</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>1797</i>

3) odłączono od dekanatu niezawskiego.

4) przyłączono do dekanatu lubotyńskiego, zwanego później izbickim.

Rys. 6

TABL. 8. DEKANAT KOWALSKI

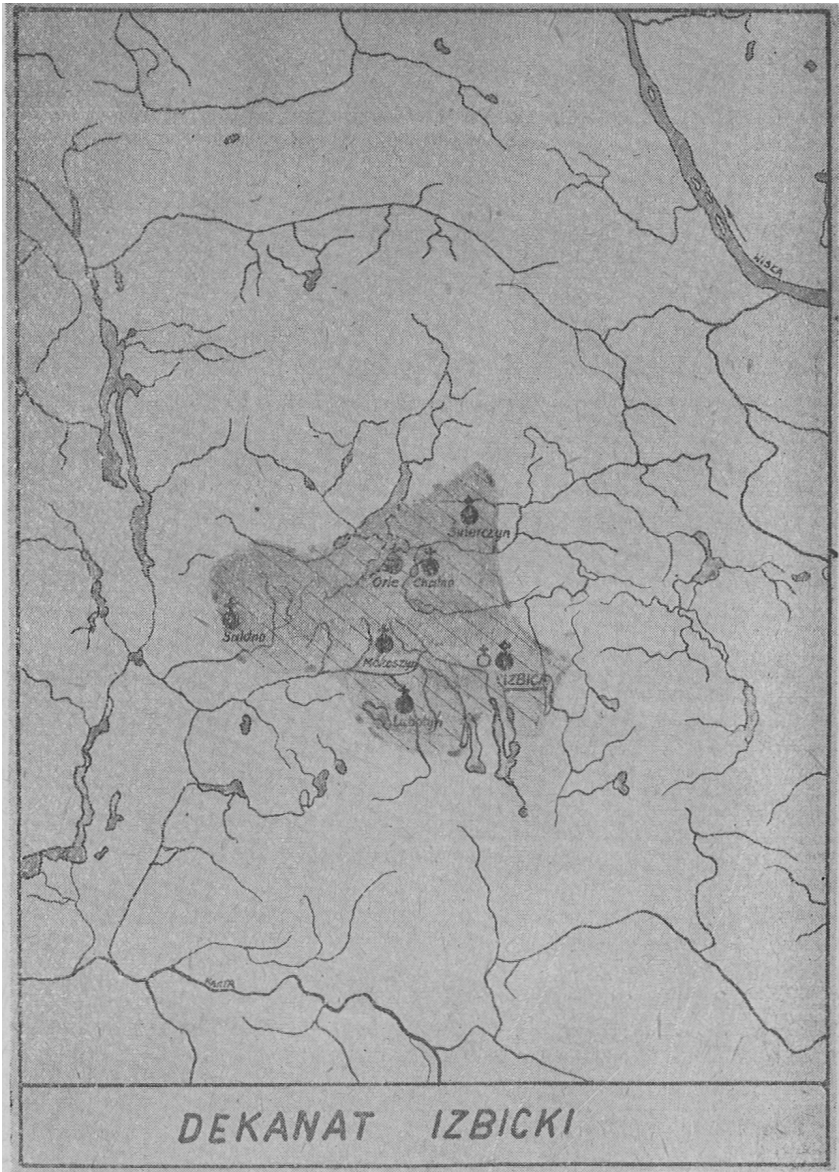
1620	1753	1779	1797
P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński	J. Rybiński
Kowale	Kowale	Kowale	Kowale
Wystka ¹⁾			
Chocen	Choczen	Choczeń	Choczeń
Smiełowicze	Smilowice	Śmiałowice	Śmiałowice
Grabkowo	Grabkowo	Grabkowo	Grabkowo
Białotarczek	Białotarsk	Białotarsk	Białotarsk
Łanięta	Łanięta	Łanięta	Łanięta
Błędna	Błędna	Bienna	Błędna
Przedecz	Przedecz	Przedecz	Przedecz
Lubień	Lubień	Lubień	Lubień
Pierowa Wola	Pirowa Wola	Pirowa Wola	Pirowa Wola
Kłotno	Kłotno	Kłótno	Kłotno
Kłobia Nob.	Kłobia Nob.	Kłóbka	Kłóbka
Chodecz	Chodecz	Chodecz	Chodecz
<i>Synod wło-</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Wizytacje</i>	<i>Ordo Divini</i>
<i>clawski</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>dekanalne</i>	<i>Officii</i>
1620	t. I. 1881	1779	1797

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu brzeskiego.

TABL. 9. DEKANAT LUBOTYŃSKI, ZWANY NASTĘPNIE IZBICKIM

dekanat lubotyński		dekanat izbicki	
1620	1753	1779	1797
P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński	J. Rybiński
Lubotyń	Lubotyń	Lubotyń	Lubotyń
Salno	Sadlno	Sadlno	Saldno
Mąkoszyn	Mąkoszyn	Mąkoszyn	Mokoszyn
Orle	Orle	Orle	Orle
Chalyno	Chalno	Chalino	Chalno
Swierczyno	Swierczyno	Świerczyn	Świerczyn
Izbyca	Izbica	Izbica	Izbica
Brdów	Brdowo ¹⁾		
Modzerowo	Modzerowo ¹⁾		
<i>Synod wło-</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Wizytacje</i>	<i>Ordo Divini</i>
<i>clawski</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>dekanalne</i>	<i>Officii</i>
1620	t. I. 1881	1779	1797

Uwaga: 1) przyłączono do archidiecezji gnieźnieńskiej (1764).

Rys. 7

Rys. 8

TABL. 10. DEKANAT

1582	1583	1584	1594
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski
Radziejów	Radziejów	Radziejów	Radziejów
Rzeczicza	Rzeczycza	Rzeczica	Rzeczica
Bronisław	Bronisław	Bronisław	Bronisław
Ostrów	Ostrów c. Gopło	Ostrów	Ostrów
Bithoni	Bytom	Bytom	Eithom
Chełmce	Chełmce	Chełmce Wielkie	
Broniewo	Broniewo	Broniewo	
Płowce	Płowce	Płowce	Płowce
Pałajewo	Pałajewo	Pałajewo	Pałajewo
Mąkossyno	Mąkoszyno	Mąkossino	Mąkoszno
Kaczewo	Kaczewo	Kaczewo	Kaczewo
Lubothin	Lubotyń	Lubotin	Lubotin
Brdowo	Brdowo	Brdowo	Brdów
Sadlno	Sadlno	Sadlno	Sadlno
	Broniszewo	Bronissewo	
Piaski	Piaski	Piaski	Piaski
Izbica	Izbica	Isbica	Izbica
Biczina	Byczyna	Byczina	Byczyna
Piotrkowo	Piotrkow	Piotrkowo	Piotrkowo
Witowo	Witowo	Witowo	Withowo
Krzywosądza	Krzywosądza	Krzywosądza	Krzywosądza
			Lubomin
Orlje	(Orle)	Orlie	Orle
Kobilicze ¹⁾			
			Modzerowo ³⁾
Sędzino ⁴⁾			
<i>Wizytacje</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>t. XXII. 1907</i>	<i>t. XXIII. 1903</i>
<i>t. XIX. 1900</i>			

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu inowrocławskiego.

2) przyłączono do dekanatu kruszwickiego.

3) wydzielono z dekanatu radziejowskiego i włączono do nowoutworzonego dekanatu lubotyńskiego, zwanego następnie izbickim.

4) przyłączono do archidiecezji gnieźnieńskiej (1764).

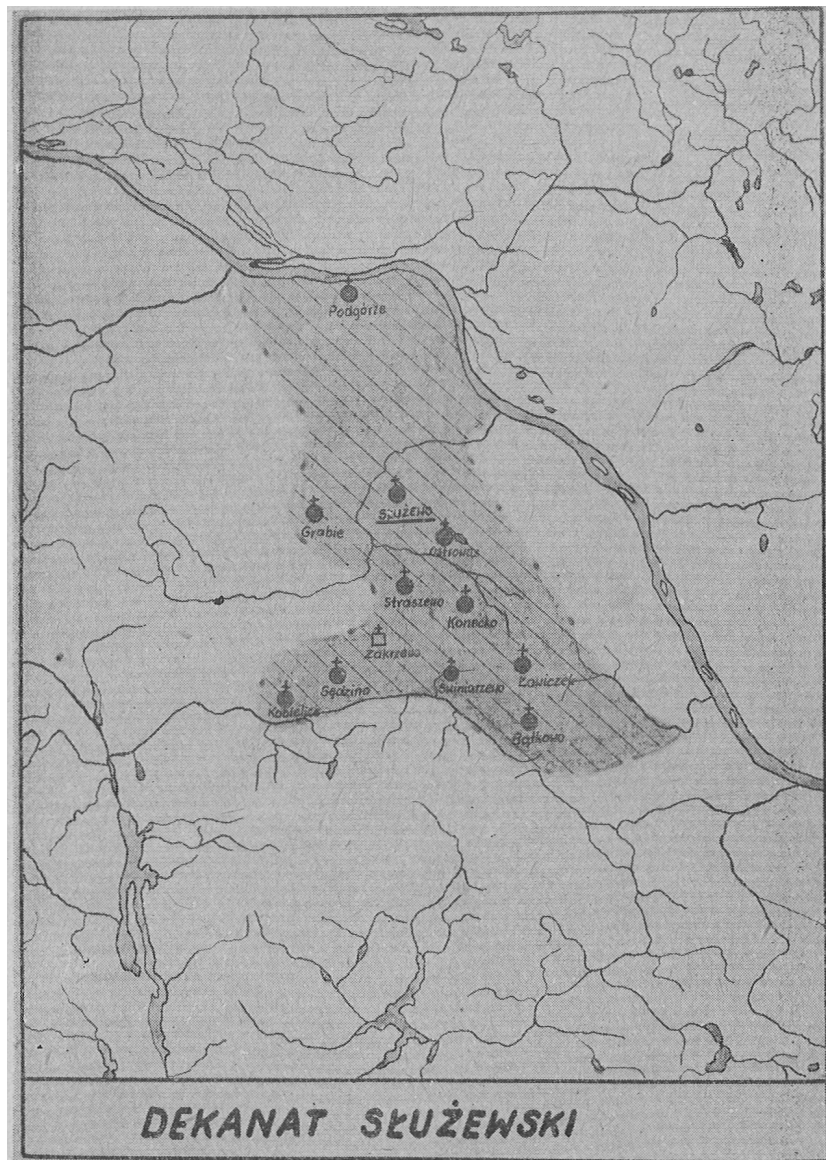
5) przyłączono do dekanatu kruszwickiego (1778).

RADZIEJOWSKI

1598	1620	1753	1797
H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Radziejów	Radziejów	Radziejów	Radziejów
Rzeszica	Rzeszyca	Rzeszyca ⁵⁾	
Bronisław	Bronisław	Bronisław	Bronisław
Ostrów c. Gopło	Ostrowo c. Gopło	Ostrów ⁵⁾	
Bithom	Bytoń	Bytoń	Bytoń
Chełmce	Chełmce	Chełmce ⁵⁾	
Broniewo	Broniewo	Broniewo	Broniewo
Płowce	Płowce	Płowce	
Połajewo	Połajowo	Połajewo	Połajewo
Mąkoszino ³⁾			
Kaczewo	Kaczewo	Kaczewo	Kaczewo
Lubotin ³⁾			
Brdowo ³⁾			
Sadlno ³⁾			
Broniszewo ²⁾		Broniszewo ⁴⁾	
Piaski	Piaski	Piaski ⁵⁾	
Izbica ³⁾			
Biczyna	Byczyna	Byczyna	Byczyna
Piotrkowo	Piotrkowo	Piotrkow	Piotrkowo
Withowo	Wytow	Witowo	Witowo
Krzywosądza	Krzywosądza	Krzywosądza	Krzywosądza

Orle ³⁾

<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. XXI. 1901</i>	<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>
---	--	---	---

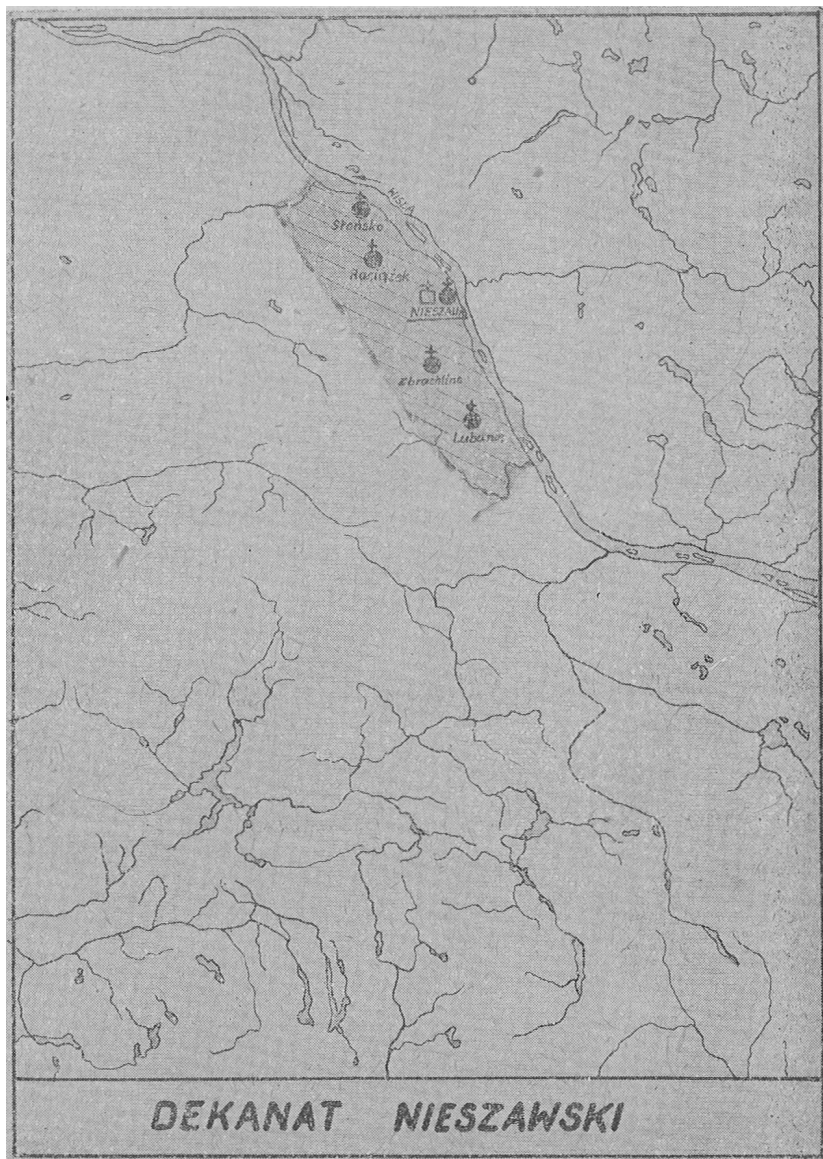
Rys. 9

TABL. 11. DEKANAT SŁUŻEWSKI

1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembowski	1780 J. Rybiński	1797 J. Rybiński
Służewo	Służewo	Służewo	Służewo
Bądkowo	Bądkowo	Bądkowo	Bądkowo
Straszewo	Straszewo	Straszewo	Straszewo
Chlewiska	Chlewiska ¹⁾		
Grabie	Grabie	Grabie	Grabie
Łowiczek	Łowiczek	Łowiczek	Łowiczek
Koneczko	Konecko	Koneck	Konecko
Świniarzewo	Siniarzewo	Siniarzewo	Świniarzewo
Zakrzewo	Zakrzewo		
Ostrowąż	Ostrowąs	Ostrowąż	Ostrowąs
		Kobielice ²⁾	Kobielice
		Podgórze ²⁾	Podgórze
		Sędzino ²⁾	Sędzino
<i>Synod wło-</i> <i>cławski</i> 1620	<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. I. 1881</i>	<i>Wizytacje</i> <i>dekanalne</i> 1780	<i>Ordo Divini</i> <i>Officii</i> 1797

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu gniewkowskiego (1778).

2) odłączono od dekanatu gniewkowskiego (1778).

Rys. 10

TABL. 12. DEKANAT NIESZAWSKI

1594	1599	1620	1753	1780	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński	J. Rybiński
Nieszawa	Nieszewa	Nieszowa	Nieszawa	Nieszawa	Nieszawa
Przypust	Przypust	Przypust			
Raciąż	Raciąż	Raciąż	Raciążek	Raciążek	Raciążek
Bobrowniki	Bobrowniki	Bobrowniki ⁴⁾			
Służewo	Służewo ³⁾				
Lubanie	Lubanie	Lubanie	Lubanie	Lubanie	Lubanie
Zbrachlin	Zbrachlin	Zbrachłyń	Zbrachlin	Zbrachlin	Zbrachlino
Bądkowo	Bądków ³⁾				
Straszewo	Straszewo ³⁾				
Chlewiska	Chlewiska ³⁾				
Grabie	Grabie ³⁾				
Łowicz	Łowiczek ³⁾				
Konecko	Konecko ³⁾				
Świniarzewo	Świniarzewo ³⁾				
Zakrzewo	Zakrzewo ³⁾				
Eranno	Branno ¹⁾				
Ostrowąs	Ostrowąs ³⁾				
Szpytal	Szpytal	Szpytal ⁴⁾			
Chelmica	Chelmica	Chelmicza ⁴⁾			
Ostrowite	Ostrowite	Ostrowite ⁴⁾			

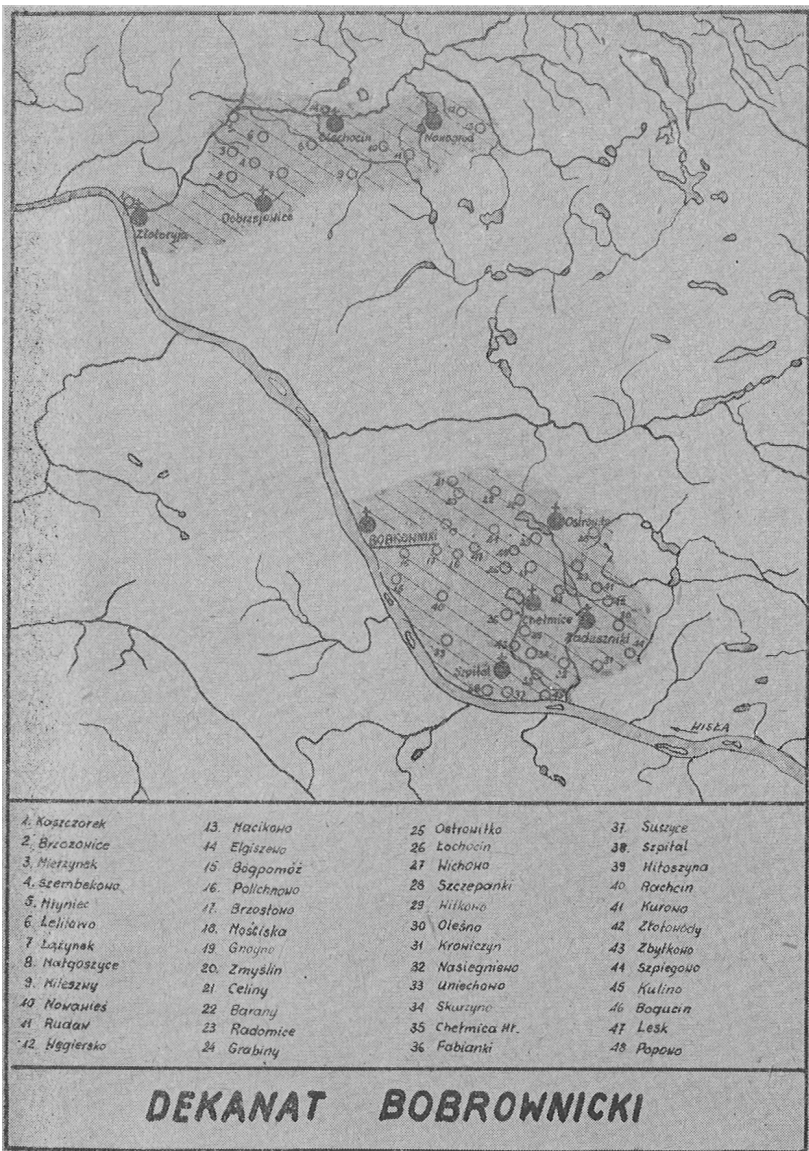
1594	1599	1620	1753	1780	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński	J. Rybiński
Zaduszniki Słońsko	Zaduszniki Słońsko Dybowo	Zaduszniki ¹⁾ Słońsko	Słońsk	Słońsk	Słońsko
Kobielice ¹⁾ Roszki ²⁾					
<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. XXIII. 1907</i>	<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. XXI. 1901</i>	<i>Synod wło-</i> <i>ctawski</i> <i>1620</i>	<i>Monum. Hist.</i> <i>Dioec. Wład.</i> <i>t. I. 1881</i>	<i>Wizytacje</i> <i>dekanalne</i> <i>1780</i>	<i>Ordo Divinii</i> <i>Officii</i> <i>1797</i>

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu gniewkowskiego.

2) przyłączono do dekanatu brzeskiego.

3) wydzielono z dekanatu nieszawskiego i przyłączono do nowoutworzonego dekanatu służewskiego.

4) wydzielono z dekanatu nieszawskiego i przyłączono do nowoutworzonego dekanatu bobrownickiego.

Rys. 11

TABL. 13. DEKANAT BOBROWICKI

1637	1753	1779	1797
M. Lubieński	A. S. Dembowski	J. Rybiński	J. Rybiński
Bobrowniki	Bobrowniki	Bobrowniki	Bobrowniki
Szpital	Szpital	Szpital Dolny	Szpital
Chełmica	Chełmica	Chełmica	Chełmice
Ostrowite	Ostrowite	Ostrowite	Ostrowite
Zaduszniki	Zaduszniki	Zaduszniki	Zaduszniki
Ciechocin	Ciechocin	Ciechocin	Ciechocin
Dobrzejewice	Dobrzejewice	Dobrzejewice	Dobrzejewice
Nowogrod	Nowogrod	Nowogrod	Nowogrod
Złotoryja	Złotoryja	Złotoryja	Złotoryja
	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Wizytacje</i>	<i>Ordo Divini</i>
	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>dekanalne</i>	<i>Officii</i>
	<i>t. I. 1881</i>	<i>1779</i>	<i>1797</i>

TABL. 14. DEKANAT WOLBORSKI

1764	1779	1797
A. K. Ostrowski	J. Rybiński	J. Rybiński
Wolborz	Wolborz	Wolbórz
Chorzęcin	Chorzęcin	Chorzęcin
Czarnocin	Czarnocin	Czarnocin
Łaznów	Łaznów	Łaznów
Gałków	Gałków	Gałków
Nagorzyce	Nagorzyce	Nagórczyce
Niesułkowo	Niesułkowo	Niesułkowo
Łódź	Łódź	Łódź
	<i>Wizytacje</i>	<i>Ordo Divini</i>
	<i>dekanalne</i>	<i>Officii</i>
	<i>1779</i>	<i>1797</i>

Rys. 12

Rys. 13

TABL. 15. DEKANAT KRUSZWICKI

1583 H. Roz- drażewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dem- bowski	1780 J. Rybiński	1797 J. Rybiński
Kruszwica	Kruszwica	Kruszwica	Kruszwica	Kruszwica
Sławsko	Sławsko	Sławsk	Sławsk	Sławsk
Polanowice	Polanowice	Polanowice	Polanowice	Polanowice
Stodoły	Stodoły	Stodoły	Stodoły	Stodoły
Warzymowo	Warzymowo	Warzymowo ¹⁾		
Kościeszki	Kościeski	Kościeszki	Kościeszki	Kościeszki
Gębice	Gębijcze	Gembice ¹⁾		
Ostrów c. Gębice	Ostrow	Ostrow	Ostrow	Ostrowo
Ludzicko	Ludzicko	Ludzisko ¹⁾		
Strzelno	Strzelno	Strzelno	Strzelno	Strzelno
Rzodkwino	Rzodkwino	Rzodkwino	Rzodkwino	Rzodkwino
Skulsko	Skulsko	Skolsko ¹⁾		
	Broniszewo			
			Chełmce ²⁾	Chełmice
			Ostrow	Ostrowo
			c. Gopło ²⁾	c. Gopło
			Piaski ²⁾	Piaski
			Rzeszyce ²⁾	Rzeszyca
<i>Monum. Hist. Dioc. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod. wło- cawski</i>	<i>Monum. Hist. Dioc. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Wizytacje dekanalne 1780</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

Uwaga: 1) przyłączono do archidiecezji gnieźnieńskiej (1764).

2) odłączono od dekanatu radziejowskiego (1778).

TABL. 16. DEKANAT INOWROCŁAWSKI

1583 H. Roz- drażewski	1620 P. Wołucki	A. S. Dem- bowski	1780 J. Rybiński	1797 J. Rybiński
Inowrocław	Inowrocław	Inowrocław	Inowrocław	Inowrocław
Gniewkowo ¹⁾				
Pieranie ¹⁾				
Liskowo	Łyszkowo	Liskowo	Liskowo	Liskowo
Parkanie ¹⁾				
Płonikowo ¹⁾				

c. d. tabl. 16

1583 H. Rozdrażew- ski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dem- bowski	1780 J. Rybiński	1797 J. Rybiński
Dzwierzno	Dzwierzno	Dzierzchnó	Dzwierzchno	Dzwierzchno
Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka
Murzino ¹⁾				
Sędzino ¹⁾				
Brodnia ¹⁾				
Kobielice ⁵⁾				
Jaxice	Jakszyce	Jaxice	Jaksice	Jaksice
Branno ¹⁾				
Orłów	Orłowo	Orłowo ²⁾		
Ostrow				
k. Gniew- kowa ¹⁾				
Sawłowice ¹⁾				
Łabiszyn	Łabiszyn	Łabiszyn	Łabiszyn	Łabiszyn
Kościelec	Kościelec	Kościelec	Kościelec	Kościelec
Lissowo	Lysowo	Lisowo	Lisowo	Lisowo
Pechowo	Pechowa	Pęchowo	Pęchowo	Pęchowo
Tuczno	Tuczno	Juczno	Tuczno	Tuczno
Podgórze ¹⁾				
Barcino		Barcino ³⁾		
Grabie ⁴⁾				
Góra ¹⁾				
Ostrów	Ostrów			
<i>Monum. Hist. Synod wło- Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>clawski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Wizytacje Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>dekanalne 1780</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

- Uwaga: 1) wydzielono z dekanatu inowrocławskiego i przyłączono do nowoutworzonego dekanatu gniewkowskiego.
 2) przyłączono do dekanatu gniewkowskiego.
 3) przyłączono do archidiecezji gnieźnieńskiej (1764).
 4) przyłączono do dekanatu służewskiego.
 5) przyłączono do dekanatu nieszawskiego.

Rys. 14

Rys. 15

TABL. 17. DEKANAT GNIEWKOWSKI

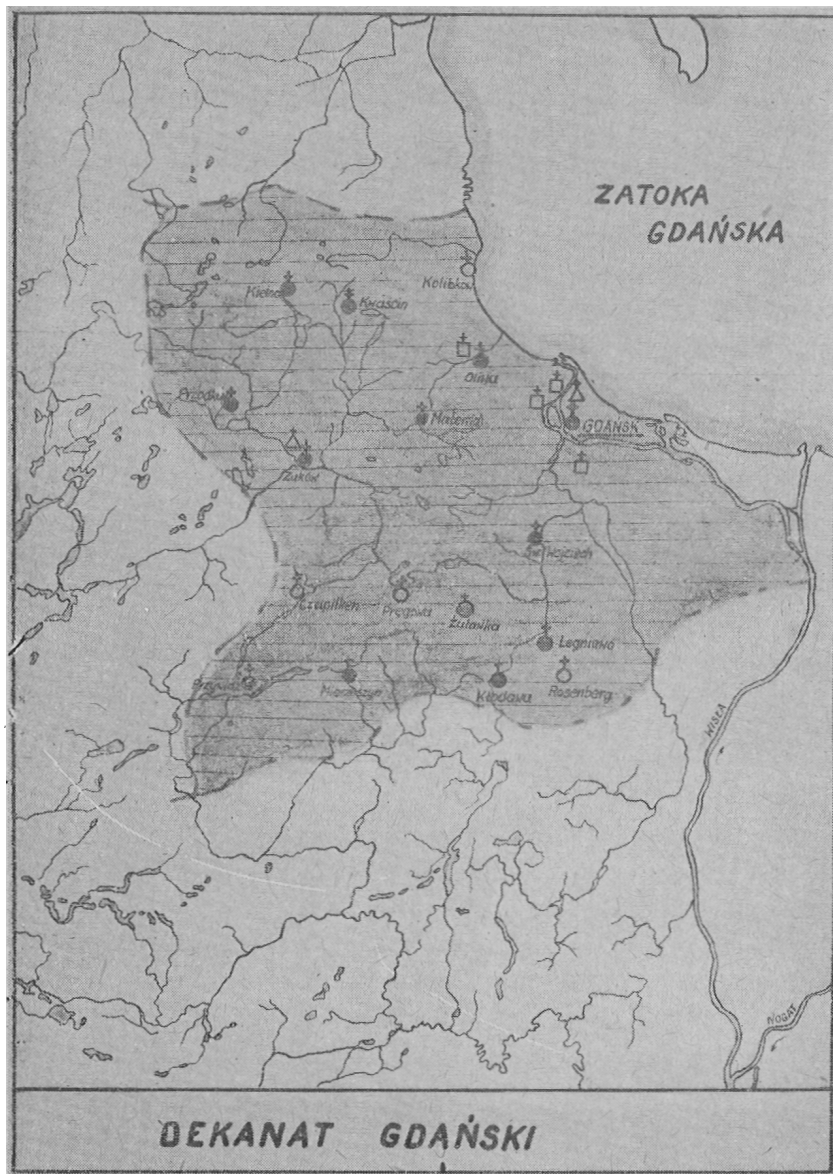
1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembowski	1780 J. Rybiński	1797 J. Rybiński
Gniewkowo	Gniewkowo	Gniewkowo	Gniewkowo
Pyranie	Pieranie	Piranie	Pieranie
Parkanie	Parkanie	Parkanie	Parkanie
Płonkowo	Płonkowo	Płakowo	Płonkowo
Murzyno	Murzyno	Murzyno	Murzyn
Sędzino	Sędzino ¹⁾		
Brodnia	Brodnia	Brudnia	Brudnia
Kobielice	Kobielice ¹⁾		
Bromno	Branno	Branno	Branno
		Orłowo ²⁾	Orłowo
		Chlewiska ³⁾	Chlewiska
		Solec ⁴⁾	Szulec
Ostrowo	Ostrowo	Ostrowo	Ostrowo
Szawłowicze	Szawłowice	Szawłowice	Szadłowice
Podgórze	Podgórze ¹⁾		
Gora	Gora	Gora	Gora
<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Wizytacje dekanalne 1780</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu służewskiego (1778).

2) odłączono od dekanatu inowrocławskiego.

3) odłączono od dekanatu służewskiego (1778).

4) odłączono od dekanatu bydgoskiego (1764).

Rys. 16

TABL. 18. DEKANAT GDAŃSKI

1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dem- bowski	1797 J. Rybiński
S. Adalberti	S. Adalberti	S. Adalberti	S. Adalberti	S. Adalberti	S. Adalberti	S. Wojciech
Clodawa	Clodavia	Clodawa	Kłodawa	Kłodawa	Kłodawa	Kłodawa
Zulawka	Zulawka	Zulawka	Zuławka	Żuławka	Żuławka	Zuławka
Pragowo	Frągowo	Prągowo	Prągowo	Pragowo	Prągowo	Pręgowa
Pruszcz	Prust	Prąszcz	Pruszcz	Pruszcz		
Legnowo	Langinowo	Ląbowo (?)	Żegniewo	Żegniewo	Langnewo	Legniewo
Rozemberg	Rosenberg	Rozemberk	Rosenberg	Rosenberg	Rosenberg	Rosenberg
Ciepielsk	Ciepielke	Ciepielek	Ciepielsk	Ciepielsko	Czapielsk	Czapiłken
Lubielewo	Lublewo					
Minginbagen Zuchlin	Miginhagien Ohra	Mczynsialen	Mgiesagni		Mierzyszyn	Mierzyszyn
		Chmielno ¹⁾				
	Materna ³⁾	Materna	Materna	Materna	Materna	Materna
	Reinfeld	Szynwald	Szynwald	Szynwald	Szynwald	
	Żukowium	Żukowo	Żukowo	Żukowo	Żukowo	Żuków
		Kaczko	Kacko	Kaczkowo	Kacko	
		Oliwa	Oliwa	Oliwa	Oliwa	Oliwa
		Frzękowo	Przękowo	Przekowo	Przodkowo	Przodkow
Gdańsk	Gedanum				Gdańsk C. R.	Gdansk (c. d. na str. 742)

1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembow- ski	1797 J. Rybiński
			Kielno ²⁾ Quaszczino ²⁾	Kielno Quaszczino	Kielno Chwaszczyno Przywidz Ostroszki	Kielno Kwaścín Kolibków Przywidz
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod gdański 1589</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Sub- kowach 1598</i>	<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu mirochowskiego.

2) odłączono od dekanatu mirochowskiego.

3) odłączono od dekanatu puckiego.

TABL. 19. DEKANAT PUCKI

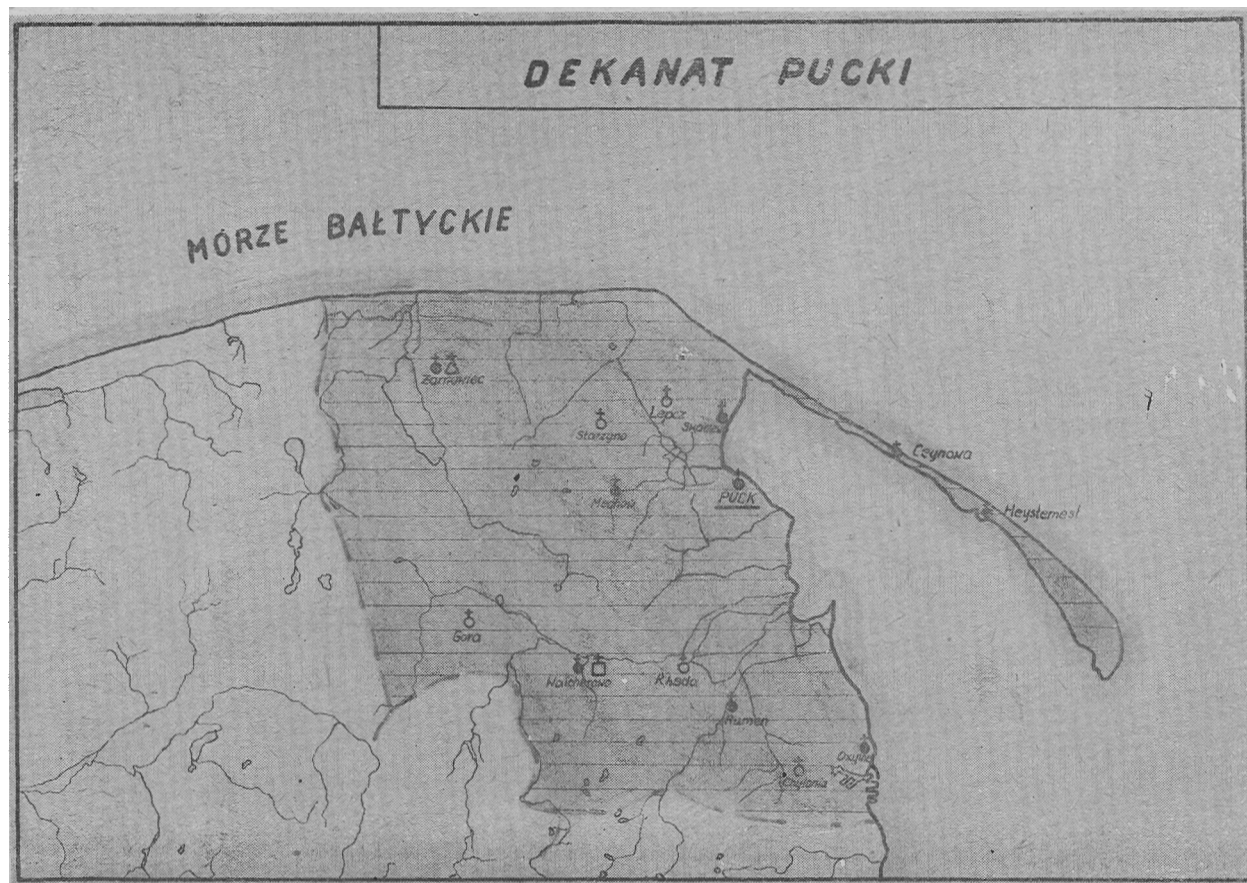
1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdrażew- ski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dem- bowski	1797 J. Rybiński
Puck	Puzca	Puck	Puck	Puck	Puck	Puck
Swarzewo	Swarzow	Warczewo	Swarzewo	Swarzewo	Swarzewo	Swarzewo
Lepcze	Lepcz	Lescze	Leszcze	Lepcze	Lepcz	Lepcz
Strzelno	Strzelno	Strzelno	Strzelno	Strzelno	Strzelno	
Żarnowiec	Zarnowiec	Sarnowic	Żarnowiec	Żarnowiec	Żarnowiec	Żarnowiec
Góra	Gora	Gora	Gora	Góra	Gora	Gora

(c. d. na str. 743)

1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembow- ski	1797 J. Rybiński
Starzyno	Starzyno	Starzyno	Starzyno	Starzyno	Starzyno	Starzyno
Mechow	Mechow	Mechow	Mechów	Mechowo	Mechowo	Mechow
Rheda	Rheda	Reda	Reda	Rheda	Rheda	Rheda
Rumia	Rumia	Rawel	Ramel	Ramel sive Ruma	Ramla	Rumen
Oxiewa	Oxiwa	Oxiwia	Oxiwia	Okszewa	Oxiwia	Oxywie
Kaczk ¹⁾						
Chwascino ²⁾						
Materna ¹⁾						
Krołowo	Krakowo	Krokowo	Krołowo	Krołowo		
Chilonii	Chilow	Helony	Hilonia	Chyloma	Chilonia	Chylonia
Radłowo	Radłowo	Radłowo	Rudkowo	Radłowo		
Bulszewo			Bulscwo	Bulszowo		
	Oliva ¹⁾			Liniewo		
					Weyherowo	Waicherowo Ceynowa Heysternest
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod gdański 1585</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Sub- kowach 1598</i>	<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu gdańskiego.

2) przyłączono do dekanatu mirochowskiego.

Rys. 17

Rys. 18

TABL. 20. DEKANAT MIRACHOWSKI

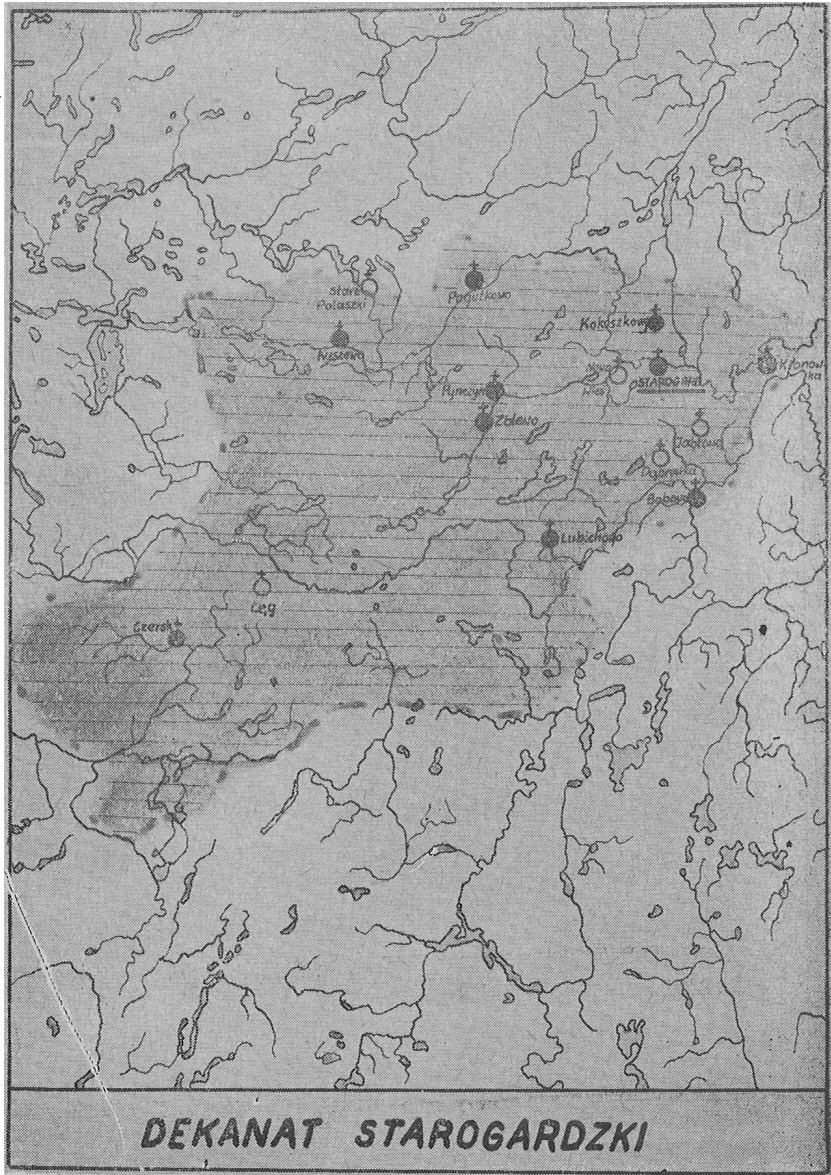
1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dem- bowski	1797 J. Rybiński
Oliwa						
Żukow						
Kartuzi	Carthusia	Karthusy	Karthusy	Kartuzy		Kartuzy
Kalpino		Kiespino	Kielpino	Kaipino		Kiełpin
Goreczyno	Goręczino	Gorzecino	Gorzecino	Goreczyno	Gorączyno	Goręczyn
Chmielno ³⁾	Chmielno		Chmielno ⁴⁾	Chmielno	Chmielno	Chmielno
Sterica	Stężica	Sterzyca	Stężyca	Stężyca	Stężyca	Stężyca
Koscierzyn	Koscierzino (Berna)	Kościerzyno	Kościerzyn	Kościerzyn	Berna	Berna
Lipus	Lippus	Lipusz	Lipusz	Lypus	Lipusz	Lipusz
Parchowo	Parchowo	Parchowo	Parchowo	Parchowo ²⁾		
Mirochowo		Mirochowo	Mirochów	Mirachowo		Mirachowo
Swijanowo	Swianowo	Swaronow	Siranowo	Swianowo	Szwanowo	Sianowo
Srepcz	Srepcz			Srepcz	Strepcz	Strepcz
Luzino	Luszino	Lizyno	Luzyno	Luzyno	Luzyno	Luzino
Sinwald				Synwald		
Kielno ³⁾	Kielno					
Przedskowo (Lang) (Czersko)	Prieczkowo	Ląg	Ląg Czersko	Lang ⁵⁾ Czersko ⁵⁾		
		Osiesko				
		Jadamowo	Jadamowo	Jadamowo ¹⁾		
		Grapi	Grape		Grabowo	Grabowo

1583	1585	1598	1598	1620	1753	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Quaszczino ³⁾			Zerenczino	Solecino ²⁾	Sierakowo	Sierakowice
Sierakowicze				Sierakowicze		
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod Gdański 1585</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Subkownicach 1598</i>	<i>Synod włościański 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

- Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu tczewskiego.
 2) przyłączono do dekanatu bytowskiego.
 3) przyłączono do dekanatu gdańskiego.
 4) odłączono od dekanatu gdańskiego.
 5) przyłączono do dekanatu starogardzkiego.

TABL. 21. DEKANAT ZABORZAŃSKI LUB PODLASZEŃSKI
(NASTĘPNIE NAZYWANY STAROGARDZKIM)

1583	1585	1598	1598	1620	1753	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Sobkowy	Sobcovium	Sobkowy	Sobkowy	Sobkowy ¹⁾	Starogard	Starogard
Starogard	Starogardia	Starogard	Starogard	Starogard	Starogard	Starogard
Nowa Wieś ³⁾		Nowawieś	Nowa Wieś		Nowa Wieś	Nowa Wieś
Lubiechowo	Lubiechowo	Lubieszewo	Lubieszewo	Lubieszewo	Libichowo	Lubichowo
Brzuszy	Bruszy	Brusy	Brusy	Prusi ²⁾		
Leszno	Lieszno	Lesno	Leszno	Iieszno ²⁾		(c. d. na str. 749)

Rys. 19

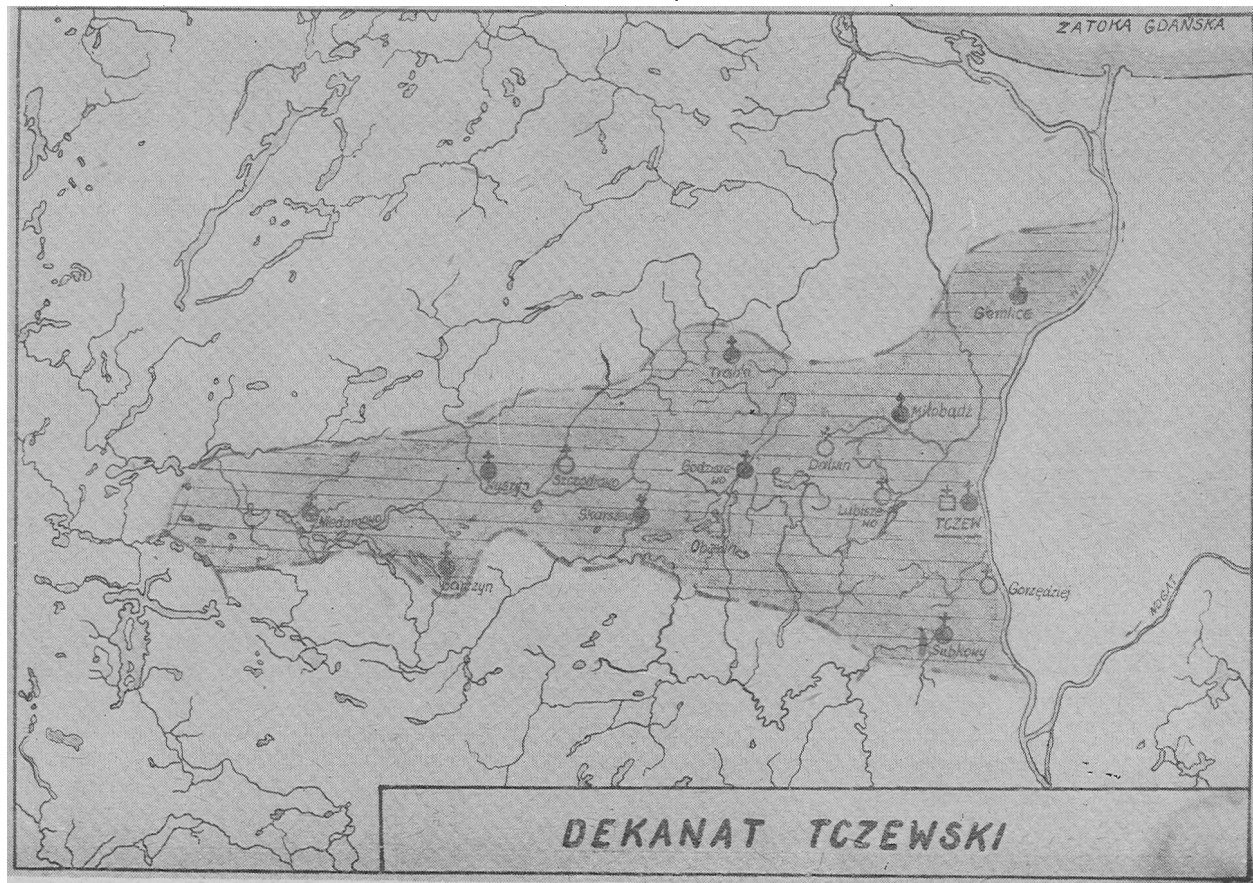
1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembow- ski	1797 J. Rybiński
Wielie	Wielie	Wiele	Wiele	Wiale ²⁾		
Skarszewy		Skarszewy	Skarszewy	Skarszewy ¹⁾		
Kokoszowy		Kokoszowy	Kokoszowy	Kokoszkowy	Kokoszkowy	Kokoszkowy
Spegawsk ¹⁾			Spogawy ³⁾			
Peplin		Pelplin	Pelplin	Pelpin ⁵⁾		
(Czersko)	Czyrszk			Czersko	Czersko	Czersk
(Lengowo)	Ląge				Lęg	Lęg
	Garczino ³⁾	Sarczyno	Sarczyno	Garczyno ¹⁾		
	Jadamowo ⁴⁾					
		Jabłowo	Jabłowo	Jabłowo	Jabłowo	Jabłowo
		Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka	Dąbrowka
	Poliaszkowy				Polaszkowy	Stare Podlaszki
		Kleszczewo ³⁾	Kleszczewo	Kleszczewo		
		Bobowo	Bobowo	Bobowo	Bobowo	Bobowo
		Szczodrowo ³⁾	Skodzowo	Szczodrowo ¹⁾		
			(Szczodrowo)			
			Golkowy			
	Zbliewo			Zblewo	Zblewo	Zblewo
				Grabowo ^{7) 4)}		

1583 H. Rozdrażewski	1585 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembowski	1797 J. Rybiński
Kieszewa ¹⁾					Kiszowo ³⁾	Kyszewo
					Pogulkowo ³⁾	Pogutkowo
					Klonowka ⁶⁾	Klonowka
					Pinczyn ²⁾	Pynczyn
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod gdański 1585</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Subkowach 1598</i>	<i>Synod włościański 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Offici 1797</i>

- Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu tczewskiego.
 2) przyłączono do dekanatu bytowskiego.
 3) odłączono od dekanatu tczewskiego.
 4) przyłączono do dekanatu mirachowskiego.
 5) przyłączono do dekanatu mewskiego.
 6) odłączono od dekanatu nowskiego.
 7) odłączono od dekanatu mewskiego.

TABL. 22. DEKANAT TCZEWSKI

1583 H. Rozdrażewski	1585 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembowski	1797 J. Rybiński
Kliszczewo	Kliszczewo ⁴⁾				Szczodrowo ⁶⁾	Szczodrowo
Szczodrowo	Szczodrowo ⁴⁾					

[71]

TERYTORIUM DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ I POMORSKIEJ

751

Rys. 20

1583 H. Rozdra- żewski	1585 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembow- ski	1797 J. Rybiński
Garczino ⁴⁾ Nierzeszyno		Hierozyno	Hirczeszyno (Hierozyno)	Hyerozyno	Garczyno ⁶⁾	Garczyn
Wyszyno Piszczyno Polaskowy Zbliewo	Wiszino Pinczino	Wyszyno Pinczyno	Wyszyno Pinczyno	Wysina Pynczyno ⁴⁾	Wyszyno	Wyszyn
Obasino Lubiszewo Godziszewo Gorzędziej Czczewo	Obazino Lubiszewo Godziszewo Gorzędziej Derschovia	Obazyno Lubiszewo Godziszewo Gorzędziej ¹⁾ Dersovia	Choczino Lubiszewo Godziszewo Dersovia (Tczew)	Zbasino Lubiszewo Godziszewo Gorzędziej Czczow	Obozyn Lubiszewo Godziszewo Gorzędziej Derschovia	Obozin Lubiszewo Godziszewo Gorzędziej Tczew
Miłobądz Jadamowo ⁴⁾ Koszewa Demblino Dalwin	Milobandcz Demblino Dalwin	Miłobądz Kiszewo Romblin Balwin	Miłobądz Kiszewo Domblin Dalnin	Myłobądz Kyszewa ⁴⁾ Deblyn Dalwyn	Miłobądz Niedamowo ³⁾ Valvin	Miłobądz Niedamowo Dalwin
Trąbki Wielkie (Pogotkowy)	Trąbki Wielkie	Wielkie Trąbki Połukowy Sędziszowo	Wielkie Trąbki Połulowy Sędziszowo	Trąbki Wielkie Trąbki Połulkow ⁴⁾	Trąbki	Trąbki
	Skarszewii ⁴⁾ Kozmineck				Skarszewy ⁶⁾	Skarszewy (c. d. na str. 753)

1583 H. Rozdrażewski	1585 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembowski	1797 J. Rybiński
	Kokoszkowy ⁴⁾			Geblicze ⁷⁾	Gembice	Gemlice
	Spegawszk ⁴⁾ Nowawieś ⁴⁾				Sobkowy ⁶⁾	Subkowy
					Rekownice	
<i>Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. I. 1881</i>	<i>Synod gdański 1586</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Sub- kowach 1598</i>	<i>Synod wło- cawski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

Uwaga: 1) Gorzędziej wpisano na zasadzie wizytacji (Monum. Hist. Dioec. Wlad. t. XV 1897).

- 2) przyłączono do dekanatu mirachowskiego.
- 3) odłączono od dekanatu mirachowskiego.
- 4) przyłączono do dekanatu starogardzkiego.
- 5) przyłączono do dekanatu tczewskiego.
- 6) odłączono od dekanatu starogardzkiego.
- 7) odłączono od dekanatu Mniejszej Wypsy Gdańskiej.

TABL. 23. DEKANAT MEWSKI

1583 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1598 H. Rozdrażewski	1620 P. Wołucki	1573 A. S. Dembowski	1797 J. Rybiński
Sprądowo Waliknowy	Szprudowo Falichnowo	Sprądowo Walichnowy	Sprodowo Walknowy	Szprudowo Walichnowy	Szprudowo Walichnowy

1583	1598	1598	1620	1573	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Raykowy		Rajkowy	Rykowo	Raykowy	Rajkowy
Garcz	Garcz	Garcz	Garcz	Garcz	Garczyn
Lignowy	Lignowo	Lignowy	Lignowy	Libnowo	Libenau
Jabłowo		Jabłowo			
Bobowo		Bobowo	Bowowo ¹⁾		
Grabowo		Grabowo ¹⁾			
Barłożno	Barłożno	Burlorno	Barłożno ²⁾		
Timawa	Timawa	Timawa	Tymawa	Timawa	Tymowa
Gniew	Mewa	Mewa (Gniew)	Gniew	Maeva	Gniew
	Pączewo			Pączewo ³⁾	Pączewo
	Scierzawo				
	Proszon				
	Nowa Cerkiew		Nowa Cerkiew	Nowa Cerkiew Pelplin ⁴⁾	Nowa Cerkiew Pelplin Królów Las
			Dzierżazno ³⁾	Dierżazno	Dzierżazno
			Piaseczno ³⁾	Piaseczno	Piaseczno
				Opalenie ³⁾	Opalenie
				Czarny Las ³⁾	Czarny Las
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Synod w Sub-</i>	<i>Synod wło-</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Ordo Divini</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>kowicach</i>	<i>ciałowski</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Difficili</i>
<i>t. I. 1881</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>1598</i>	<i>1620</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>1797</i>

- Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu starogardzkiego.
 2) przyłączono do dekanatu nowskiego.
 3) odłączono od dekanatu nowskiego.
 4) odłączono od dekanatu starogardzkiego.

Rys. 21

Rys. 22

TABL. 24. DEKANAT NOWSKI

1583 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembowski	1797 J. Rybiński
Nowe	Nowe	Nowe	Nowe	Nowe	Nowe
Lalkowy	Lalkowy	Lalkowy	Lalkowy	Lalkowy	Lalkowy
Pieniązkowo	Pieniązkowo	Pieniązkowo	Pieniaszkowo	Pieniązkowo	Pieniązków
Lania (Jania)	Jania	Iania	Jania	Jania	Kościelna Jania
Nowa Cerkiew	Nowa Cerkiew	Nowa Cerkiew ¹⁾			
Królowy Las	Bukowy Las	Królowy Las	Królowy Las ¹⁾		
Ktorowka	Klonowka	Klonowka	Klonowka ²⁾		
Dzierżązna	Dziewierzno	Dierzążnia	Dziewierzno ¹⁾		
Piaseczno	Piaseczno	Piaseczno	Piaseczno ¹⁾		
Opalenie	Opalenie	Opalenie	Opalenie ¹⁾		
Bzowo	Bzowo	Bzowo	Bzowo	Bzowo	Bzowo
Płochoczin	Płochocin	Płochocin	Płochocin	Płochocin	Płochocin
Komorsko	Komorsko	Komorsko	Komorsko	Komorsko	Komorsk
Osiek	Osiek	Osiek	Osiek ⁴⁾		
Skorecz	Skorecz		Skorecz	Skurecz	Skórczewo
Pączewo	Pieczewo	Pączewo	Pienczowo ¹⁾		
Czarny Las	Czarnylas	Czarny Las	Czarni Las ¹⁾		
Dąbrówka					

[77]

TERYTORIUM DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ I POMORSKIEJ

757

1583	1598	1598	1620	1753	1797
H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Lubień	Lubień	Lubień Śliwicz	Lubień	Lubień Bartożno ³⁾	Lubień Barłożno Grabowo
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Sub- kowach 1598</i>	<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

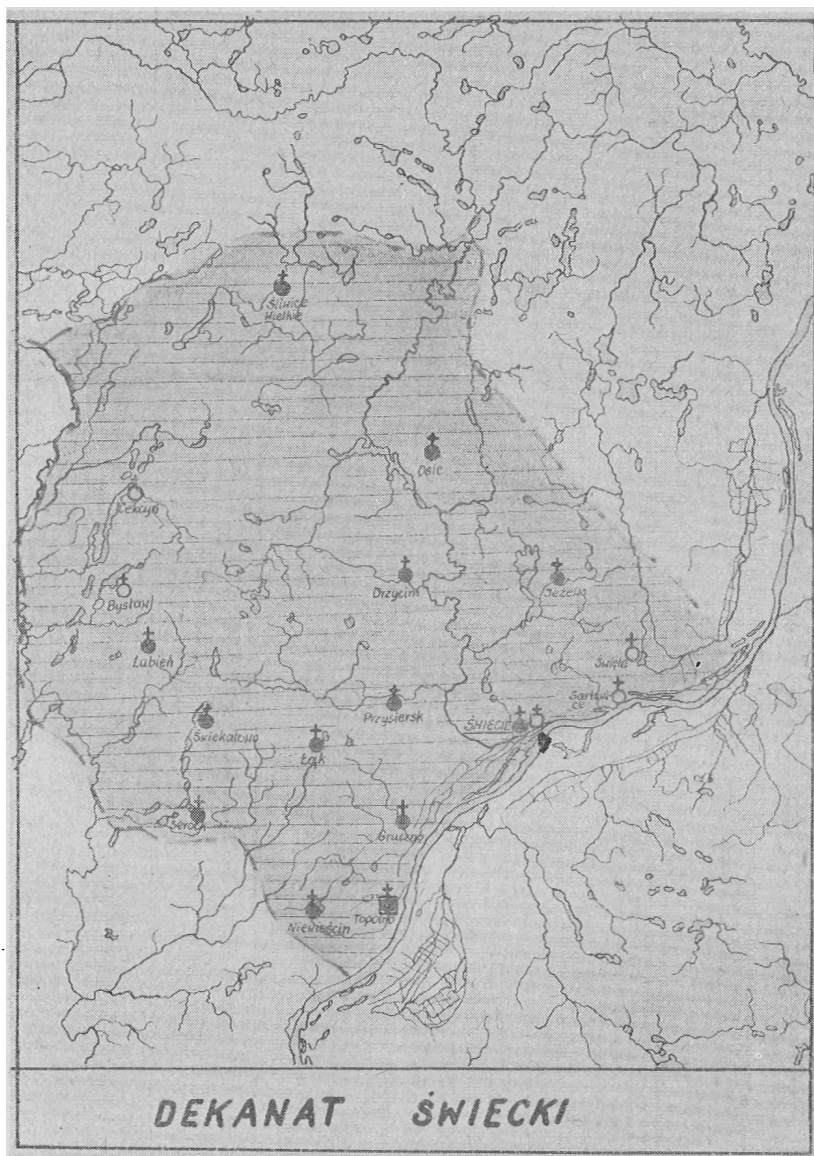
- Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu mewskiego.
 2) przyłączono do dekanatu starogardzkiego.
 3) odłączono od dekanatu mewskiego.
 4) przyłączono do dekanatu świeckiego.

TABL. 25. DEKANAT ŚWIECKI

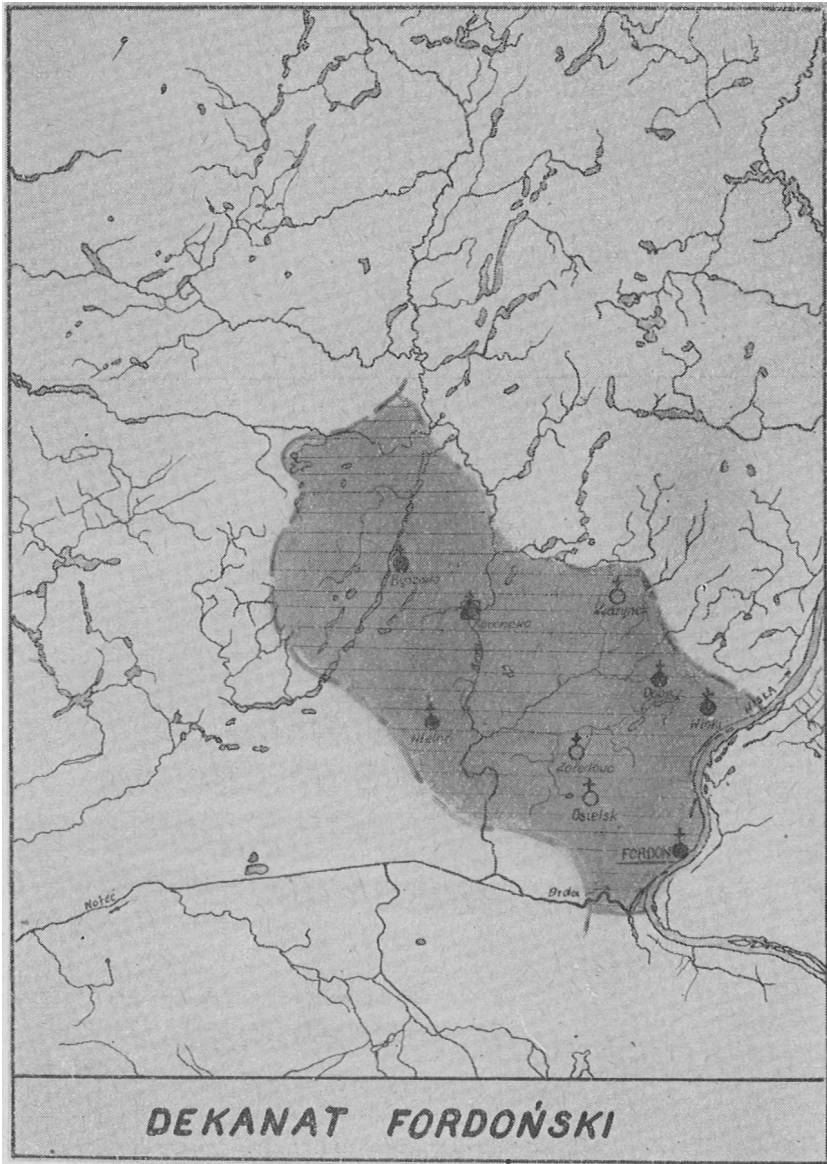
1577	1583	1598	1598	1620	1753	1797
S. Karn- kowski	H. Rozdra- żewski	H. Rozdra- żewski	H. Rozdra- żewski	P. Wołucki	A. S. Dem- bowski	J. Rybiński
Świecie	Świecie	Świecie	Świecie	Świecie	Świecie	Świecie
Gruczno	Gruczno		Groczo	Gruczno	Gruczno	Gruczno
Niewiescino	Niewieścino	Niewieszcino	Niewiescino	Niewieścino	Niewieścino	Niewieścín
Przysiersko	Przysiersk	Przysiek	Przysiersk	Przysiek	Przysiersk	Przysiersk
Syroczo	Serocko	Seroczko	Serocko	Serocko	Serocko	Serock
Sziechotowa	Swichotowo	Świekotowo	Świekotowo	Świekotowo	Świekotowo	Świekatowo (c. d. na str. 759)

1577 S. Karnkowski	1583 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1598 H. Rozdra- żewski	1620 P. Wołucki	1753 A. S. Dembow- ski	1797 J. Rybiński
Lubiewo	Lubiewo	Lubiejewo	Lubjewo	Lubiewo	Lubiewo	Lubień
Bysław	Zbisław		Zbysław	Zbysław	Bysław	Bysław
Cziekczino	Czichcin	Ksicin	Chiczym		Ciełocin	Cekcyn
Sływicze	Sliwice	Sliwice	Śliwice	Śliwice	Śliwice	Śliwice Wielkie
Osie	Osiek	Osiek	Osiek	Ossie	Osie	Osie
Drzyczyńo	Drzyczyn		Dziczyn	Drzyczym	Drzycim	Drzycim
Jeżewo	Jezowo	Jeżewo	Jerzewo	Jeżewo	Jeżewo	Jeżewo
Świente	Święte	Świerze	Święte	Świete	Święte	Święte
Poledno	Poledno	Goledno	Poledno	Poledno		
Michol	Michale	Michal	Michały	Michale		
Lubin ¹⁾						
	Topolno	Topolno	Topolno	Topolno	Topolno	Topolno
		Sleszko				
					Sartawice	Sartawice
					Łąk	Łąk
<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. XIX. 1900</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Synod w Sub- kowach 1598</i>	<i>Synod wło- cławski 1620</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Ordo Divini Officii 1797</i>

Uwaga: 1) przyłączono do dekanatu nowskiego.

Rys. 23

Rys. 24

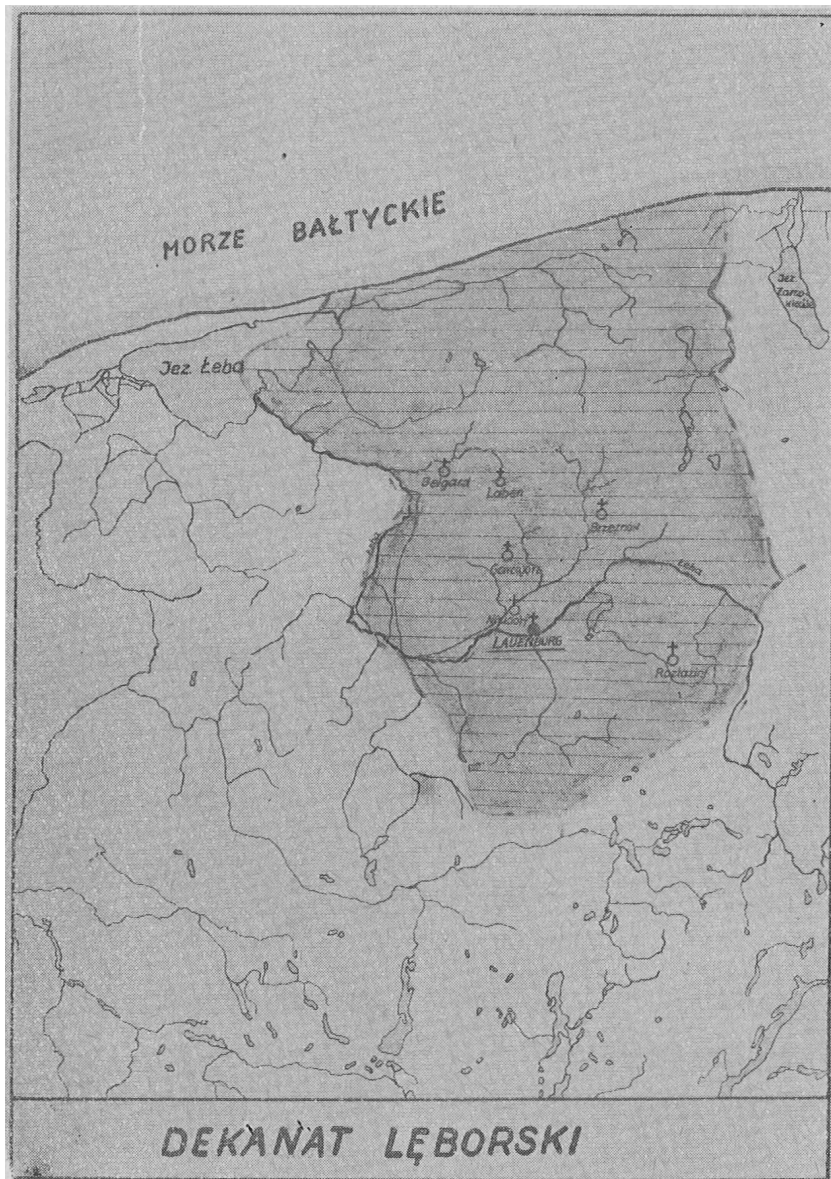
TABL. 26. DEKANAT FORDOŃSKI

1797
J. Rybiński
Dobrcz
Wtelno
Żołędowo
Byszowo
Osielsk
Fordon
Koronowo
Wodzynek
Włoki
<i>Ordo Divini</i>
<i>Officii</i>
1797

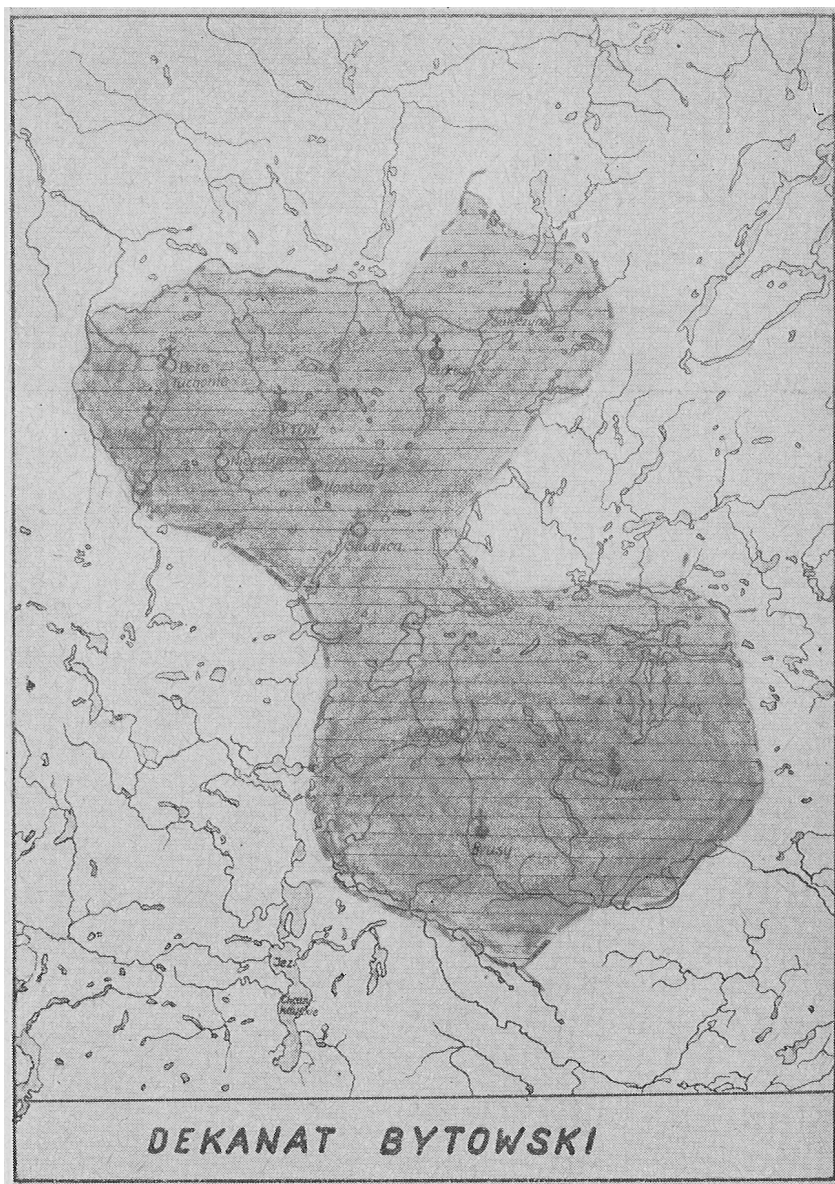
TABL. 27. DEKANAT LĘBORSKI

(zwany również lwowskim)

1583	1620	1753	1797
H. Rozdrażewski	P. Wołucki	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Lemburg	Lemburg	Lemburg	Lauenburg
Garczegorz	Garczegorz	Garozygorz	Garcigórz
Brzezno	Brzezno	Brzezno	Brzeznów
Janowice	Janowiecz		
Leba	Leba		
Osieki	Osieki		
Belgart	Belgrad	Belgard	Belgard
Zawoliniec	Zawoleniec		
Gabraw			
Wayr			
Rozlazno		Razlazyno	Rozłazin
Bukowina			
Labieniec		Neydorf	Laben Neudorf
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Synod wło-</i>	<i>Monum. Hist.</i>	<i>Ordo Divini</i>
<i>Dioec. Wład.</i>	<i>ciawski</i>	<i>Dioec. Wład.</i>	<i>Officii</i>
<i>t. I. 1881</i>	<i>1620</i>	<i>t. I. 1881</i>	<i>1797</i>

Rys. 25

Rys. 26

TABL. 28. DEKANAT BYTOWSKI

1753	1797
A. S. Dembowski	J. Rybiński
Büttow	Bytow
Dąbrowa	
Niezabiszewo	Niezabyszewo
Ugoszcz	Ugoszcz
Borzetuchomie	Ecze Tuchomie
Kokotkowo	Kotkowo
Studzenice	Studnica
Tuchomie	Tuchomie
Brusy ¹⁾	Brusy
Lesno ¹⁾	Leszno
Parchowo ²⁾	Parkowo
Suleczyno ²⁾	Suleczyno
Wiele ¹⁾	Wiele
<i>Monum. Hist.</i>	<i>Ordo Divini</i>
<i>Dioec. Wlad.</i>	<i>Officii</i>
<i>t. I. 1881</i>	<i>1797</i>

Uwaga: 1) odłączono od dekanatu świeckiego.

2) odłączono od dekanatu mirachowskiego.

TABL. 29. KLASZTORY MĘSKIE

Nazwa zakonu	1570	1728	1753	1781
	S. Karnkowski	K. A. Szembek	A. S. Dembowski	J. Rybiński
Dominikanie	Brześć	Brześć	Brześć	Brześć
	Tczew	Tczew	Tczew	Tczew
		Gdańsk	Gdańsk	Gdańsk
Franciszkanie (konwentualni)	Nieszawa	Nieszawa	Nieszawa	Nieszawa
	Inowrocław	Inowrocław	Inowrocław	Inowrocław
	Bydgoszcz			
	Radziejów	Radziejów	Radziejów	Radziejów
	Nowe			Smardzewice
Bernardyni		Nowe	Nowe	Nowe
		Bydgoszcz	Bydgoszcz	
		Świecie		Świecie

c. d. tabl. 29

Nazwa zakonu	1570 S. Karn- kowski	1728 K. A. Szembek	1753 A. S. Dembow- ski	1781 J. Rybiński
Reformaci		Włocławek Łabiszyn Podgórze Wejherowo Stolcemberg k. Gdańska	Włocławek Łabiszyn Podgórze Wejherowo Stolcemberg k. Gdańska	Włocławek Łabiszyn Podgórze Wejherowo Stolcem- berg k. Gdańska
Cystersi	Oliwa Pelplin Koronowo	Oliwa Pelplin Koronowo	Oliwa Pelplin Koronowo	Oliwa Pelplin Koronowo
Karmelici bosí		Markowice	Zakrzewo	Zakrzewo
Karmelici		Gdańsk Bydgoszcz	Gdańsk Bydgoszcz	Gdańsk
Pijarzy				Radziejów
Jezuici		Schotland k. Gdańska	Schotland k. Gdańska Eydgoszcz	
Augustianie (kanonicy la- teraneńscy)	Lubraniec	Lubraniec	Lubraniec	Lubraniec
Paulini			Brdowo Topolno	Topolno
Kartuzi	Kartuzy	Kartuzi	Kartuzy	Kartuzy
Bonifratrzy		Schotland k. Gdańska		Schotland k. Gdańska
Brygidzi		Gdańsk		Gdańsk
Misjonarze		St. Adalberti	St. Wojciech	
	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. VIII. 1888</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. X. 1889</i>

TABL. 30. KLASZTORY ŻEŃSKIE

Nazwa zakonu	1570	1728	1753	1781
	S. Karn- kowski	K. A. Szembek	A. S. Dem- bowski	J. Rybiń- ski
Norbertanki	Żukowo Strzelno	Żukowo Strzelno	Żukowo Strzelno	Żukowo Strzelno
Benedyktynki	Żarnowiec	Żarnowiec	Żarnowiec	Żarnowiec
Brygidki	Gdańsk	Gdańsk	Gdańsk	Gdańsk
Klaryski		Bydgoszcz	Bydgoszcz	
	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. VIII. 188</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. I. 1881</i>	<i>Monum. Hist. Dioec. Wład. t. X. 1889</i>

TABL. 31. POWIERZCHNIA DEKANATÓW, ARCHIDIAKONATÓW
I DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ I POMORSKIEJ W km²

I. Archidiakonat Włocławski	4.200
1. Dekanat Brzeski	731
2. Dekanat Kowalski	800
3. Dekanat Izbicki	332
4. Dekanat Radziejowski	387
5. Dekanat Służewski	540
6. Dekanat Nieszawski	163
7. Dekanat Bobrownicki	447
8. Dekanat Wolborski	800
	4.200
II. Archidiakonat Kruszwicki	1.784
9. Dekanat Kruszwicki	473
10. Dekanat Inowrocławski	556
11. Dekanat Gniewkowski	755
	1.784
III. Archidiakonat Pomorski	12.349
12. Dekanat Gdański	1.270
13. Dekanat Pucki	1.190

(c. d. na str. 768)

c. d. tabl. 31

14. Dekanat Mirachowski	1.470
15. Dekanat Starogardzki	1.400
16. Dekanat Tczewski	1.000
17. Dekanat Mewski	422
18. Dekanat Nowski	672
19. Dekanat Swiecki	1.700
20. Dekanat Fordoński	705
21. Dekanat Lęborski	1.010
22. Dekanat Bytowski	1.510
	<hr/>
	12.349
Diecezja Włocławsko-Pomorska	

18.333